

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2020 року

ЗМІСТ

Розділ 1. Судові рішення колегії суддів, палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, які містять висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах	3
Розділ 2. Застосування норм кримінального права	17
2.1. Сукупність злочинів	17
2.2. Призначення покарання	19
2.3. Застосування примусових заходів медичного характеру	22
2.4. Питання кваліфікації злочинів	24
Розділ 3. Застосування норм кримінального процесуального права	28
3.1. Відкриття матеріалів іншої сторони	28
3.2. Докази і доказування	35
3.3. Відшкодування шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов	40
3.4. Закінчення досудового розслідування	42
3.5. Судові рішення	43
3.6. Провадження в суді апеляційної інстанції	45
3.7. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами	46
Розділ 4. Кримінальні провадження, передані на розгляд палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду або Великої Палати Верховного суду	48

РОЗДІЛ 1

Судові рішення колегії суддів, палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, які містять висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах

Рішення про призначення особі покарання, у тому числі менш суворого, яке однак підлягає реальному відбуванню, замість призначеного судом першої інстанції покарання, від відбування якого її було звільнено з випробуванням, суд апеляційної інстанції ухвалює у формі вироку

Згідно з вироком районного суду ОСОБА_1 визнано винуватим у тому, що він обіймаючи посаду торгового агента у фізичної особи підприємця ОСОБА_3, отримав від фізичних осіб підприємців ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 та КП «Янтарь» гроші, яких не здав до каси ФОП ОСОБА_3, а привласнив, витративши їх на власні потреби.

За вироком ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 191 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік 6 місяців із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк 1 рік. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 1 рік і покладено на нього обов'язки, передбачені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 76 КК.

Апеляційний суд ухвалою в частині призначення покарання змінив вирок місцевого суду, призначив ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 191 КК покарання у виді штрафу в розмірі 50 НМДГ, що становить 850 грн. У решті вирок залишив без змін.

У касаційній скарзі прокурор указує на те, що апеляційний суд усупереч положенням ст. 420 КПК, призначаючи ОСОБА_1 покарання у виді штрафу, яке підлягає реальному відбуванню, не звернув увагу на те, що засудженого за вироком місцевого суду було звільнено від відбування призначеного покарання на підставі ст. 75 КК, тим самим, на думку прокурора, суд апеляційної інстанції погіршив становище засудженого, постановивши при цьому судові рішення у формі ухвали, а не вироку.

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду скасувала рішення апеляційного суду з призначенням нового розгляду у суді апеляційної інстанції.

Системний аналіз статей 408, 420 та 421 КПК указує на те, що апеляційний суд ухвалює рішення, яким погіршується становище обвинуваченого, у формі вироку, а в решті випадків – у формі ухвали.

Об'єднана палата звертає увагу на те, що в цьому кримінальному провадженні місцевий суд, призначивши ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі, звільнив засудженого від його відбування з випробуванням зі встановленням іспитового строку на підставі ст. 75 КК.

Апеляційний суд під час розгляду кримінального провадження в апеляційному порядку вважав доводи прокурора в цій частині обґрунтованими. Разом із тим, суд апеляційної інстанції, посилаючись на положення ч. 2 ст. 404 КПК, якою задекларовано право суду апеляційної інстанції вийти за межі апеляційних вимог, якщо цим не погіршується становище обвинуваченого, дійшов висновку, що з урахуванням вимог ст. 65 КК і з огляду на обставини провадження та особу винного місцевий суд безпідставно призначив ОСОБА_1 найсуворіший вид основного покарання, передбачений ч. 1 ст. 191 КК, – у виді позбавлення волі та ще й додатковий – у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

У зв'язку з цим суд апеляційної інстанції, вважаючи призначене місцевим судом покарання занадто суворим, постановив ухвалу, якою змінив вирок суду першої інстанції та призначив ОСОБА_1 покарання у виді штрафу.

При цьому апеляційний суд не застосував ст. 75 КК, оскільки за змістом цієї статті звільнення від відбування покарання з іспитовим строком не може бути застосовано до покарання у виді штрафу.

Таким чином, замість призначеного судом першої інстанції покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого ОСОБА_1 був звільнений з випробуванням, суд апеляційної інстанції призначив покарання у виді штрафу, який хоч і є менш суворим видом покарання, але засуджений не може бути звільнений від його відбування на підставі ст. 75 КК, і цей захід примусу слід відбувати реально. Отже, становище засудженого було погіршено.

З урахуванням вимог п. 4 ч. 1 ст. 420 КПК у системному зв'язку з положеннями ч. 1 ст. 421 КПК таке рішення може бути ухвалено лише у формі вироку, а не ухвали.

Висновок щодо застосування норм права

З огляду на положення статей 420, 421 КПК рішення про призначення особі покарання, у тому числі менш суворого, але яке підлягає реальному відбуванню, замість призначеного судом першої інстанції покарання, від відбування якого її було звільнено з випробуванням, ухвалюється судом апеляційної інстанції у формі вироку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 3 лютого 2020 року у справі № 309/2466/18 (провадження № 51-2770кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87527866>

Згідно з ч. 1 ст. 459 КПК, перегляд за нововиявленими обставинами можливий лише щодо тих рішень, які набрали законної сили та яким завершено розгляд кримінального провадження, а тому ухвали слідчого судді, а також рішення суду апеляційної інстанції щодо таких ухвал за цим правилом, оскарженню не підлягають.

Положення ч. 2 ст. 464 КПК слід розуміти як такі, що надають судді повноваження перевірити наявність підстав для відкриття провадження за нововиявленими обставинами та ухвалити рішення про відкриття такого провадження або відмову у його відкритті

Ухвалою слідчого судді районного суду було відмовлено у задоволенні клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою щодо підозрюваної ОСОБА_1 та застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту з покладанням обов'язків, передбачених пунктами 1,2,4 ч. 5 ст. 194 КПК.

Апеляційний суду скасував ухвалу слідчого судді районного суду та постановив нову ухвалу, якою клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою щодо підозрюваної частково задовольнив та застосував запобіжний захід у вигляді застави з покладанням обов'язків, у разі її внесення, передбачених пунктами 1,2,3, 4 ч. 5 ст. 194 КПК.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено у відкритті апеляційного провадження за заявою підозрюваної про перегляд ухвали апеляційного суду за нововиявленими обставинами.

У касаційній скарзі підозрювана зазначає, що суддя помилково визнав тотожними перевірку ухвал слідчого судді та перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Ухвалою колегії суддів від 08 жовтня 2019 року передано касаційне провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу судді апеляційного суду від 12 березня 2019 року про відмову у відкритті апеляційного провадження за нововиявленими обставинами на розгляд до об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 464 КПК не пізніше наступного дня після надходження заяви до суду суддя перевіряє її відповідність вимогам ст. 462 КПК і «вирішує питання про відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами».

Верховний Суд звертає увагу на те, що законодавець використав у цій нормі саме формулювання «суддя ... вирішує питання про відкриття ... провадження ...», а не «суддя ... відкриває ... провадження ...». Перше формулювання, на відміну від другого, насправді не означає, що за результатами вирішення відповідного питання має бути ухвалене лише рішення про відкриття провадження. Надавши судді повноваження «вирішувати питання», законодавець тим самим надав судді повноваження оцінювати, чи є підстави для відкриття провадження і, таким чином,

повноваження вирішувати, чи відкрити провадження, або ж відмовити у його відкритті.

Таким чином, вирішення судом питання про відкриття провадження означає, що питання стосується того, чи є підстави для відкриття провадження. Таким чином, Верховний Суд робить висновок, що таке формулювання дає судді повноваження як відкрити, так і відмовити у відкритті провадження, і вирішення цього питання залежить від наявності або відсутності підстав для відкриття провадження за нововиявленими обставинами.

У цьому провадженні суддя апеляційного суду відмовив у відкритті провадження, посилаючись на те, що відповідно до кримінального процесуального законодавства України апеляційний суд не має права переглядати за нововиявленими обставинами ухвалу апеляційного суду за результатами перегляду в апеляційному порядку ухвали слідчого судді.

Системне, логічне й телеологічне тлумачення норм, що містяться в главі 34 КПК, указує на те, що перегляду за нововиявленими обставинами підлягають не всі судові рішення, а лише ті, якими завершується розгляд кримінального провадження по суті в суді відповідної інстанції.

По-перше, на це вказує зміст ст. 459 КПК, частина друга якої визначає, що слід вважати нововиявленими обставинами.

Логіка і мета цієї норми, з огляду на її зміст, вказують на те, що процедура перегляду за нововиявленими обставинами має застосовуватися до тих судових рішень, якими завершено кримінальне провадження по суті та які, власне, й породжують певні кримінально-правові наслідки або констатують відсутність підстав для настання таких наслідків (вирок, ухвала про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, судові рішення судів апеляційної та касаційної інстанцій щодо таких рішень).

По-друге, на відміну від права на апеляційне оскарження, жодна норма КПК не містить указівки на можливість перегляду за нововиявленими обставинами ухвал слідчих суддів.

Так, у главі 34 КПК йдеться лише про «суд», тоді як «слідчий суддя» взагалі не згадується.

Крім того, ст. 260 КПК передбачає, що право подати заяву про перегляд за нововиявленими або виключними обставинами судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, мають *учасники судового провадження*. При цьому відповідно до положень ст. 3 КПК, яка містить визначення основних термінів КПК, чітко розрізняє стадії досудового провадження і судового провадження (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК) і визначає *судове провадження* як кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами (п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК).

Таким чином, ухвала апеляційного суду є законною та обґрунтованою. При цьому помилкове посилання апеляційного суду на ч. 4 ст. 399 КПК, замість

ч. 2 ст. 464 КПК, само по собі не впливає на правильність ухваленого судом рішення і не є істотним порушенням вимог КПК.

Висновок щодо застосування норм права

1. Положення ч. 1 ст. 459 КПК слід розуміти як такі, що передбачають можливість перегляду за нововиявленими обставинами судових рішень, що набрали законної сили та якими завершено розгляд кримінального провадження по суті в суді відповідної інстанції.

Перегляд за нововиявленими обставинами ухвал слідчого судді, а також рішень суду апеляційної інстанції щодо таких ухвал, кримінальним процесуальним законодавством не передбачений.

2. Положення ч. 2 ст. 464 КПК про те, що «суддя ... вирішує питання про відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами», слід розуміти як такі, що надають судді повноваження перевірити наявність підстав для відкриття провадження за нововиявленими обставинами та ухвалити рішення про відкриття такого провадження або відмову у його відкритті.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 3 лютого 2020 року у справі № 522/14170/17 (провадження № 51-1836кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87424124>

Терміном «найманий працівник» у контексті застосування п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (в редакції Закону № 767-VII) охоплюються не тільки фізичні особи, які працюють за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи, але і фізичні особи, які перебувають із вказаними суб'єктами у фактичних трудових відносинах, а тому до таких осіб можуть застосовуватися відповідні положення КПК

Органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувалась у тому, що вона, перебуваючи за згодою власника – ОСОБА_2 в її будинку, скориставшись відсутністю уваги сторонніх осіб, переконавшись, що її ніхто не бачить, шляхом вільного доступу таємно викрала вироби із жовтого металу, заподіявши потерпілій матеріальної шкоди.

Ухвалою районного суду, залишеною апеляційним судом без змін, кримінальне провадження за обвинуваченням ОСОБА_1 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185 КК, закрито на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення.

У касаційній скарзі прокурор вважає необґрунтованими висновки судів про те, що кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185 КК є кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення і може бути закрито у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення. На думку прокурора, потерпіла та ОСОБА_1 перебували не у трудових, а в цивільно-правових відносинах,

остання виконувала роботи не як найманий працівник, а як виконавець послуг. При цьому прокурор вказує на неправильне ототожнення понять «трудового договору» та «договору про надання послуг».

Верховний Суд скаргу прокурора залишив без задоволення а оскаржуваним рішенням без змін.

У цьому кримінальному провадженні на розгляд палати винесено питання щодо правильного застосування норми кримінального процесуального закону, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (в редакції Закону № 767-VII), щодо визначення терміна «найманий працівник».

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (в редакції Закону № 767-VII, чинній на момент розгляду справи судом) до кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення віднесено також провадження щодо кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК (крадіжка, крім крадіжки, вчиненої організованою групою), якщо воно вчинено особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

Зокрема, визначення терміна «найманий працівник» викладено у ст. 1 Закону України від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»: «фізична особа, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі та організації, в їх об'єднаннях або у фізичних осіб, які використовують найману працю», а також у п. 11 ст. 1 Закону України від 2 березня 2000 року № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»: «фізична особа, яка працює за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі та організації або у фізичної особи».

Для застосування положень п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (в редакції Закону № 767-VII) у провадженнях щодо особи, яка стосовно потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого, окрім встановлення відповідності кваліфікації вчиненого нею діяння наведеним у цьому пункті, необхідно також пересвідчитись у тому, чи підпадає ця особа під ознаки, які містяться у нормативному визначенні терміна «найманий працівник».

У підготовчому судовому засіданні потерпіла ОСОБА_2 відмовилася від обвинувачення в цьому кримінальному провадженні, надавши договір про надання послуг, укладений між нею та ОСОБА_1. При цьому потерпіла просила закрити кримінальне провадження, мотивуючи тим, що злочини було вчинено ОСОБА_1 як особою, яка в неї була найманим працівником та завдала шкоду виключно її власності.

Як убачається з договору про надання послуг та додатку № 1, укладеного між ОСОБА_2 і ОСОБА_1, остання зобов'язувалася на замовлення потерпілої виконувати комплекс послуг з прибирання житлового будинку та прибудинкової території.

При цьому, зміст вказаного договору про надання послуг містить істотні умови, які з огляду на позиції Верховного Суду в постановках від 31 жовтня 2018 року (провадження № 14-370цс18) та від 08 жовтня 2018 року (провадження

№ 61-36816св18) дозволяють вважати ОСОБА_1 найманим працівником у відносинах з ОСОБА_2. Зокрема, у зазначеному договорі визначено конкретний вид робіт та місце їх виконання, періодичність їх здійснення, час початку та закінчення виконання робіт, порядок оплати виконаних робіт. І це дає достатні підстави для застосування положень п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (у редакції Закону № 767-VII) у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_1.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій надали правильну правову оцінку встановленим фактичним обставинам кримінального провадження та дійшли обґрунтованого висновку про те, що ОСОБА_1 на момент вчинення нею кримінальних правопорушень, у вчиненні яких її обвинувачено, хоча й виконувала на користь потерпілої роботу на підставі цивільно-правового договору, однак у відносинах з ОСОБА_2 була найманим працівником.

Виконуючи приписи ст. 442 КПК, судова палата вважає необхідним уточнити висновок щодо застосування п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (у редакції Закону № 767-VII), який викладено у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21 травня 2019 року (справа № 743/610/16, провадження № 51-3937км18).

Висновок щодо застосування норми права у подібних правовідносинах

Щодо застосування п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК (в редакції Закону № 767-VII).

Терміном «найманий працівник» у вказаній нормі охоплюються не тільки фізичні особи, які працюють за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи, але і фізичні особи, які перебувають із вказаними суб'єктами у фактичних трудових відносинах (у тому числі, якщо особа виконувала роботу на підставі цивільно-правового договору, зміст якого складають умови, що фактично визначають взаємні права та обов'язки працівника і роботодавця за трудовим договором).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 718/1139/18 (провадження № 51-9268кмп18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87527821>, а з текстом окремих думок за посиланнями <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87527836>, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87517576>

Злочином, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого містять хоча б один із елементів, перелічених у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», незалежно від того, чи вказано їх у відповідній статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину. А тому за наявності відповідних елементів поняття «домашнє насильство» у діянні особи, яке кваліфіковане за ст. 125 КК, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення може бути закрито на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК

Згідно з обвинувальним актом ОСОБА_1 обвинувачувався у тому, що він на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин умисно завдав ОСОБА_2

декількох ударів по голові й тулубу, заподіявши останній легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я.

У підготовчому засіданні міський суд заклав на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення стосовно ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 125 КК у зв'язку з відмовою потерпілої ОСОБА_2 від обвинувачення.

Апеляційний суд рішення міського суду залишив без змін.

У касаційній скарзі прокурор наголошує на істотному порушенні п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК через неврахування вимог Закону № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами».

Об'єднана палата дійшла висновку, що подана скарга не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Законом № 2227-VIII, який набрав чинності 11 січня 2019 року, внесено зміни до КПК та КК.

Зокрема, п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, яким передбачено, що кримінальне провадження закривається в разі, якщо потерпілий відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, було доповнено словами: «крім кримінального провадження щодо злочину, пов'язаного з домашнім насильством».

КК також було доповнено ст. 126¹, якою передбачено кримінальну відповідальність за домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Крім того, було внесено зміни й до ч. 1 ст. 67 КК, яку доповнено п. 6¹ і визначено, що при призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються, зокрема, вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, а в деяких складах злочинів таку обставину передбачено як кваліфікуючу ознаку.

Згідно зі ст. 1 Закону № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» під домашнім насильством розуміється діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Аналізуючи комплексний характер домашнього насильства та виходячи з тлумачення закону, до злочину, пов'язаного з домашнім насильством, на який поширюється заборона у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, слід відносити не тільки злочин, передбачений ст. 126¹ КК, та злочин, що містить кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», але й кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльність), поняття якого визначено у ст. 1 Закону № 2229-VIII.

Разом із цим, згідно з пунктами «а», «б» § 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має бути негайно й детально поінформованим про характер та причини обвинувачення, висунутого проти нього, і мати час та можливості, необхідні для підготовки свого захисту.

Наведені гарантії стосуються всіх обставин, які належать до предмета доказування у кримінальному провадженні в силу ст. 91 КПК (тобто й такого важливого елемента обвинувачення, як вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством, що обтяжує покарання і з урахуванням процесуальної заборони, закріпленої в п. 7 ч. 1 ст. 284 вказаного Кодексу, тягне за собою правові наслідки). При цьому відповідно до ст. 92 КПК тягар доказування згаданих обставин покладається на слідчого, прокурора та, в установлених цим Кодексом випадках, – на потерпілого.

Отже, обов'язковою умовою визнання судом злочину – незалежно від його родового чи безпосереднього об'єкта – пов'язаним із домашнім насильством, є відображення зазначеного у формулюванні обвинувачення (у повідомленні про підозру, в обвинувальному акті) із встановленням органами досудового розслідування відповідних фактичних обставин (ступеня родинних відносин або спорідненості між потерпілим та винуватцем, характер насильства тощо). За відсутності цього гарантоване право на захист істотно порушено і, беручи до уваги імперативність приписів п. 19 ч. 1 ст. 7, частин 3, 6 ст. 22, ч. 1 ст. 337 КПК, унеможлиблює застосування згаданого інституту заборони закриття кримінального провадження щодо злочинів, передбачених ст. 125 КК.

Натомість, як убачається з матеріалів цієї справи, в обвинувальному акті не міститься жодних посилань на вчинення ОСОБА_1 злочину, пов'язаного з домашнім насильством. У вказаному процесуальному документі слідчі органи також констатували відсутність обтяжуючих обставин.

Оскільки органами досудового розслідування ОСОБА_1 не інкримінувалося вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством, він не був обізнаний із таким обвинуваченням і не мав можливості захищатися від нього.

Відмовляючи у задоволенні апеляційної скарги сторони обвинувачення і залишаючи без змін оспорюване рішення, апеляційний суд насамперед урахував наведене та вимоги ст. 337 КПК, яких місцевий суд дотримався.

З огляду на викладене об'єднана палата не може погодитися з доводами прокурора про необхідність скасування ухвали апеляційного суду щодо ОСОБА_1

через неврахування застереження у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, адже це призведе до порушення конвенційних положень права на справедливий суд.

Висновок про застосування норми права

Злочином, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину. Встановлена у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК заборона закриття кримінального провадження поширюється на осіб, які вчинили злочин, пов'язаний із домашнім насильством, за умови, що слідчі органи пред'явили особі таке обвинувачення і вона мала можливість захищатися від нього.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 453/225/19 (провадження № 51-4000кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87602679>

Якщо особою вчинено кілька злочинів, які утворюють сукупність, питання про звільнення її від відбування покарання на підставі закону про амністію вирішується після визначення остаточного покарання за правилами ст. 70 КК

Вироком районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, ОСОБА_1 засуджено: за ч. 1 ст. 190 КК до покарання у виді громадських робіт на строк 240 годин та на підставі п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію у 2016 році» звільнено від відбування покарання за цей злочин; за ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням.

У касаційній скарзі прокурор ставив вимогу про скасування ухвали апеляційного суду з тих підстав, що ОСОБА_1 засуджена як за ч. 1 ст. 190 КК, так і за ч. 3 ст. 185 КК, що, на його думку, виключає застосування до неї Закону України «Про амністію у 2016 році» та звільнення її від відбування покарання на підставі цього закону за злочин, передбачений ч. 1 ст. 190 КК. Також стверджував, що за умови призначення винуватій особі остаточного покарання за сукупності злочинів, Закон України «Про амністію у 2016 році» підлягає застосуванню лише в тих випадках, коли кожен із злочинів, за який засуджується особа, підпадає під дію амністії. У цьому разі, оскільки за злочин, передбачений ч. 3 ст. 185 КК, ОСОБА_1 не може бути звільнено від відбування покарання на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році», її не може бути звільнено на підставі цього Закону й від відбування покарання за злочин, передбачений ч. 1 ст. 190 КК, адже за ці злочини покарання має бути призначене за правилами ст. 70 КК.

Верховний Суд скасував оскаржуване судове рішення з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції.

Відповідно до приписів ст. 86 КК амністія оголошується законом України стосовно певної категорії осіб. Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання.

В даному випадку до засудженої місцевим судом застосовано положення п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію у 2016 році», яким зокрема передбачено звільнення від відбування покарання осіб, кримінальні справи стосовно яких за вчинення умисного злочину, який не є тяжким або особливо тяжким, розглянуті судами, але вироки стосовно них не набрали законної сили, за умови що такі особи не позбавлені батьківських прав і на день набрання чинності цим Законом мають дітей, яким не виповнилося 18 років, дітей-інвалідів та/або повнолітніх сина, дочку, визнаних інвалідами.

Як убачається з матеріалів справи, визнавши доведеною винуватість ОСОБА_1 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, який є умисним злочином невеликої тяжкості, та встановивши наявність на утриманні ОСОБА_1 двох неповнолітніх дітей, щодо яких вона не позбавлена батьківських прав, суд дійшов висновку про можливість звільнення засудженої від відбування покарання за цей злочин на підставі акту амністії.

Разом із тим, судом не враховано, що інститути звільнення від покарання та звільнення від відбування покарання є різними за своєю правовою природою. У першому випадку особа може бути звільнена від покарання без його призначення. Натомість інститут звільнення від відбування покарання, одним із видів якого є амністія, може бути застосований лише після завершення процедури призначення покарання, обов'язковою стадією якої відповідно до приписів ст. 70, ст. 71 КК є визначення остаточного покарання за сукупністю злочинів та/чи сукупністю вироків.

Враховуючи, що ОСОБА_1 вчинила не один, а два злочини, передбачені ч. 1 ст. 190 та ч. 3 ст. 185 КК, які утворюють сукупність, питання звільнення її від відбування покарання, у тому числі на підставі закону про амністію, повинно вирішуватись після застосування положень ст. 70 КК та визначення остаточного покарання за сукупністю злочинів.

При цьому, ОСОБА_1 могла бути звільнена від відбування покарання на підставі закону про амністію лише за умови, що жоден зі злочинів, які утворюють сукупність, не виключає можливості застосування амністії.

Оскільки за вироком суду окрім умисного злочину невеликої тяжкості ОСОБА_1 також визнано винною у вчиненні умисного тяжкого злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК, тому можливість звільнення її від відбування покарання на підставі п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію у 2016 році» виключається.

Таким чином, не застосувавши при призначенні покарання положень ст. 70 КК, натомість звільнивши ОСОБА_1 на підставі закону про амністію від

відбування покарання, призначеного за ч. 1 ст. 190 КК, суд першої інстанції неправильно застосував закон України про кримінальну відповідальність.

У свою чергу апеляційний суд, не перевіривши належним чином доводів апеляційної скарги прокурора, не навівши вичерпних мотивів прийнятого рішення, безпідставно залишив вирок суду першої інстанції в частині звільнення ОСОБА_1 на підставі закону про амністію від відбування покарання за ч. 1 ст. 190 КК без зміни.

Виконуючи приписи ст. 442 КПК, об'єднана палата Суду робить висновок про те, як саме повинна застосовуватись норма права, із застосуванням якої не погодилася колегія суддів, що передала справу на розгляд об'єднаної палати.

Висновок: за умови вчинення особою кількох злочинів, які утворюють сукупність, питання звільнення від відбування покарання на підставі закону про амністію вирішується після визначення остаточного покарання за правилами ст. 70 КК, при цьому амністія до такої особи може бути застосована, якщо кожен зі злочинів підпадає під дію закону, яким оголошено амністію.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 24 лютого 2020 року у справі № 148/871/17 (провадження № 51-3391кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87826988>, а з текстом окремої думки – за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87902056>

Порушення таємниці наради суддів може бути визнано істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК, у разі коли воно перешкодило або могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення

У касаційних скаргах прокурори порушували питання про скасування судових рішень щодо виправданого ОСОБА_1 і призначення нового розгляду в суді першої інстанції у зв'язку з тим, що місцевий суд допустив суперечливі висновки щодо підстав виправдання останнього та ухвалив рішення у цивільній справі під час перебування в нарадчій кімнаті, чим порушив її таємницю. Зазначають, що апеляційний суд не звернув уваги на зазначені порушення, не виправив їх, доручив проведення перевірки факту порушення таємниці нарадчої кімнати голові місцевого суду, а не територіальному управлінню Державної судової адміністрації, як про те просив прокурор, чим були порушені вимоги ч. 3 ст. 404 КПК.

Верховний Суд оскаржуваним прокурором судові рішення залишив без змін.

Як убачається зі змісту ст. 367 КПК, під час ухвалення вироку ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який здійснює судовий розгляд. Суд вправі перервати нараду лише для відпочинку з настанням нічного часу. Під час перерви судді не можуть спілкуватися з особами, які брали участь у кримінальному провадженні. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення вироку в нарадчій кімнаті.

Під час ухвалення судового рішення в нарадчій кімнаті приймається рішення щодо формулювання обвинувачення, яке пред'явлене особі, оцінюються докази, кожен окремо та у сукупності, вирішується питання допустимості доказів під час такої оцінки тощо.

Таким чином, вчинення процесуальних дій та ухвалення суддями (суддею) під час перебування в нарадчій кімнаті по кримінальному провадженні судових рішень по інших справах, є порушенням таємниці наради суддів.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, після постановлення суддею вироку від 29 травня 2018 року стосовно виправданого, цим же суддею було постановлено ухвалу від 27 червня 2018 року, якою виправлено описку в ухвалі від 21 травня 2018 року у цивільній справі в частині дати її постановлення – правильною вказано дату 16 травня 2018 року, тобто до виходу в нарадчу кімнату у кримінальному провадженні – 17 травня 2018 року. При цьому ухвала від 27 червня 2018 року про виправлення описки в цивільній справі не оскаржувалася та набула законної сили.

Таким чином, мав місце факт внесення до ЄДРСР ухвали про повернення судового збору в цивільній справі за позовом ОСОБА_2 під час перебування судді у нарадчій кімнаті у вказаному кримінальному провадженні, що з урахуванням положень ст. 367 КПК не є порушенням таємниці наради суддів.

Згідно з технічним записом судового засідання, клопотання прокурора щодо проведення перевірки за фактом можливого порушення таємниці нарадчої кімнати було задоволено частково та доручено проведення перевірки голові районного суду. Порушень вимог ч. 3 ст. 404 КПК в частині того, що проведення перевірки не було доручено Територіальному управлінню Державної судової адміністрації, колегія суддів не вбачає, а доводи касаційної скарги сторони обвинувачення в цій частині вважає необґрунтованими.

Суд апеляційної інстанції відповідно до вимог ст. 419 КПК детально перевірів викладені в апеляційній скарзі прокурора доводи стосовно належності і допустимості доказів обвинувачення, які за своїм змістом є аналогічними доводам касаційних скарг прокурорів, із зазначенням відповідних мотивів прийнятого рішення.

Виконуючи приписи ст. 442 КПК, об'єднана палата робить висновок про те, як саме повинні застосовуватись норми права, із застосуванням яких не погодилася колегія суддів, що передала справу на розгляд об'єднаної палати.

Висновок: з урахуванням положень ст. 367 КПК вчинення процесуальних дій та ухвалення суддями (суддею) під час перебування в нарадчій кімнаті у кримінальному провадженні судових рішень в інших справах, слід вважати порушенням таємниці наради суддів, яке на підставі ч. 1 ст. 412 КПК може бути визнано істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону в разі коли воно за своїм характером та з огляду на обставини конкретної справи перешкодило або могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення, тобто в тих випадках, коли вказане порушення обґрунтовано

ставить під сумнів незалежність і неупередженість суддів (судді) при обговоренні та ухваленні відповідного судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2020 року у справі № 128/2455/15-к (провадження № 51-7241кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87902046>

Застосування норм кримінального права

2.1. Сукупність злочинів

Вчинене обвинуваченим у різний час незаконне придбання та зберігання наркотичних засобів і психотропних речовин без мети збуту утворюють повторність злочинів. Кваліфікація дій особи за ч. 1, ч. 2 ст. 309 КК у такому випадку є зайвою.

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 309 і ч. 2 ст. 309 КК.

ОСОБА_1 визнано винуватим у тому, що він 16 січня 2017 року незаконно придбав для власного вживання без мети збуту 21 згорток із фольги та 5 поліетиленових пакетикив прозорого кольору з порошкоподібною речовиною білого кольору, яка згідно з висновком експерта від 16 лютого 2017 року № 336х містить у своєму складі психотропну речовину, обіг якої обмежено, – амфетамін загальною масою 1,018 г. Вищевказані згортки та пакетики з психотропною речовиною ОСОБА_1 незаконно без мети збуту перевіз на маршрутному таксі до села, де цього ж дня його зупинили працівники Васильківського ВП ГУ НП в Київській області. Під час особистого огляду ОСОБА_1 добровільно видав наявну в нього психотропну речовину, обіг якої обмежено, – амфетамін загальною масою 1,018 г.

Крім того, 15 січня 2017 року близько 15:00 ОСОБА_1 під час поїздки із села до селища міського типу, перебуваючи у салоні автомобіля, таємно викрав з сидіння автомобіля належний водію ОСОБА_2 мобільний телефон марки «Apple iPhone 5s» вартістю 5600 грн.

14 травня 2017 року ОСОБА_1 знайшов на узбіччі та незаконно повторно придбав без мети збуту пакет із двома шприцами ємністю 2 мл, частково заповненими прозорою рідиною, та поліетиленовим пакетиком з порошкоподібною речовиною білого кольору, які згідно з висновком експерта № 11-2/3646 від 14 червня 2017 року містять у своєму складі психотропну речовину, обіг якої обмежено, – амфетамін загальною масою 0,362 г. Вищевказаний пакет із психотропною речовиною ОСОБА_1 незаконно повторно зберігав при собі без мети збуту до вилучення цього ж дня працівниками Васильківського ВП ГУ НП в Київській області під час його особистого огляду.

18 липня 2017 року ОСОБА_1 знайшов на узбіччі та незаконно повторно придбав без мети збуту пакет із шприцом ємністю 20 мл, наполовину заповненим рідиною коричневого кольору, яка згідно з висновком експерта від 1 вересня 2017 року № 11-2/5106 містить у своєму складі опій ацетильований, віднесений до особливо небезпечних наркотичних засобів, обіг яких заборонено, вагою 0,378 г у перерахунку на суху речовину. Вищевказаний пакет із опієм

ацетильованим ОСОБА_1 незаконно повторно зберігав при собі без мети збуту до вилучення цього ж дня працівниками Васильківського ВП ГУ НП в Київській області під час його особистого огляду.

Відповідні дії ОСОБА_1 були кваліфіковані місцевим судом за ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 309, ч. 2 ст. 309 КК.

Апеляційний суд рішення місцевого суду змінив та перекваліфікував дії ОСОБИ_1 за ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 309 КК, виключивши повторну вказівку на ч. 2 ст. 309 КК, мотивуючи своє рішення тим, що, кваліфікувавши епізод незаконного придбання та зберігання психотропних речовин без мети збуту, вчиненого повторно, за ч. 2 ст. 309 КК, та епізод незаконного придбання та зберігання наркотичних засобів, без мети збуту, вчиненого повторно, за ч. 2 ст. 309 КК, суд першої інстанції не звернув увагу на те, що ці злочини, які утворюють повторність, відповідають одному і тому самому складу злочину, а тому їх самостійна кваліфікація окремо за кожним епізодом злочинної діяльності згідно з ч. 2 ст. 309 КК є помилковою.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд апеляційної інстанції постановив ухвалу, яка є не логічною, а доводи, викладені в її мотивувальній частині, суперечать висновкам, викладеним у резолютивній частині, оскільки, виключивши зайву кваліфікацію за ч. 2 ст. 309 КК, апеляційний суд у резолютивній частині призначив ОСОБА_1 покарання за цією статтею.

Колегія суддів Верховного Суду ухвалу апеляційного суду змінила та виключила з мотивувальної частини ухвали посилання на зайву кваліфікацію дій ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 309 КК.

Як зазначено у рішенні Верховного Суду, апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що вчинення обвинуваченим ОСОБА_1 14 травня та 18 липня 2017 року незаконного придбання та зберігання наркотичних засобів і психотропних речовин без мети збуту утворюють повторність, та виключив з вироку зайву кваліфікацію за ч. 2 ст. 309 КК за епізодом 18 липня 2017 року, відобразивши це в резолютивній частині вироку. При цьому суд апеляційної інстанції обґрунтовано послався в ухвалі на роз'яснення, викладені в п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України № 7 від 4 червня 2010 року «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки».

Отже, послідовне вчинення особою кількох злочинних діянь утворює сукупність злочинів, у якій кожен наступний злочин (крім першого) кваліфікується із вказівкою на кваліфікуючі ознаки.

Водночас, обґрунтовано пославшись в ухвалі на відповідні вимоги закону, у тому числі й на те, що якщо вчинені злочини, крім повторності, утворюють ще й сукупність, то вони відповідно до частини другої ст. 33 КК повинні отримувати окрему кваліфікацію, суд апеляційної інстанції дійшов хибного висновку про те, що суд першої інстанції зайво кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 1 ст. 309 КК. При цьому в резолютивній частині ухвали апеляційний суд правильно зазначив

про засудження ОСОБА_1 за цією частиною ст. 309 КК із призначенням відповідного покарання.

Зі змісту ухвали вбачається, що її резолютивна та мотивувальна частини не відповідають одна одній та містять суперечності.

Таким чином, апеляційний суд при розгляді провадження в апеляційному порядку порушив вимоги ст. 374 КПК, що є істотним порушенням кримінального процесуального закону та відповідно до ч. 1 ст. 412, п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК підставою для його зміни.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 лютого 2020 року у справі № 362/1692/17 (провадження № 51-2363км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87485373>

2.2. Призначення покарання

Щире каяття, характеризуючи ставлення винної особи до вчиненого нею злочину, означає, що особа визнає свою вину, дає правдиві показання, щиро жалкує про вчинене, негативно оцінює злочин, бажає виправити ситуацію, що склалася, співчуває потерпілому, демонструє готовність понести заслужене покарання

Вироком районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, ОСОБА_2 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 119 КК, та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_2 звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки та покладено обов'язки, передбачені ст. 76 КК.

За вироком ОСОБА_2 обвинувачувалась у тому, що маючи умисел на нанесення тілесних ушкоджень ОСОБА_6, зі значною силою наніс останньому один удар правою верхньою частиною стопи в ліву частину обличчя, від якого відбулося падіння ОСОБА_6 на асфальт, із наданням тілу прискорення та послідуєчий удар о покриття потиличною частиною голови. В результаті нанесеного удару ОСОБА_6 була завдана важка черепно-мозкова травма, яка має ознаки тяжких тілесних ушкоджень. Не приходячи до тями ОСОБА_6, знаходячись в стаціонарі лікарні помер.

У касаційній скарзі прокурор просив про скасування ухвали апеляційного суду щодо ОСОБИ_1 та призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Свою скаргу мотивував тим, що апеляційний суд безпідставно погодився з висновком суду першої інстанції про застосування ст. 75 КК, що призвело до призначення м'якого покарання, належним чином не врахував ступеня тяжкості вчиненого злочину, думку потерпілої.

Колегія суддів Верховного Суду скасувала рішення апеляційного суду та призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Рішення Верховного Суду було мотивовано наступним.

Суд першої інстанції при призначенні ОСОБА_2 покарання у виді позбавлення волі послався на те, що обвинувачений вчинив вбивство з необережності, вчинений злочин є злочином середньої тяжкості, ОСОБА_2 раніше несудимий, працює, з багатодітної сім'ї, за місцем роботи та проживання характеризується позитивно. Також судом було враховано обставини, що пом'якшують покарання, – щире каяття, відшкодування матеріальної шкоди та часткове відшкодування моральної шкоди, та відсутність обставин, що обтяжують покарання.

Апеляційний суд, переглянувши кримінальне провадження за зазначеною апеляційною скаргою, вказав на безпідставність доводів прокурора та потерпілої, про достатність призначеного ОСОБА_2 покарання та про законність застосування відносно останнього судом першої інстанції положень ст. 75 КК.

Так, виходячи із системного тлумачення законодавства та із судової практики, щире каяття, характеризуючи ставлення винної особи до вчиненого нею злочину, означає, що особа визнає свою вину, дає правдиві показання, щиро жалкує про вчинене, негативно оцінює злочин, бажає виправити ситуацію, що склалася, співчуває потерпілому, демонструє готовність понести заслужене покарання.

Разом з тим, в апеляційній скарзі потерпіла зазначала, що суд першої інстанції безпідставно дійшов висновку про щире каяття засудженого, оскільки його поведінка як на досудовому розслідуванні, так і під час судового розгляду не свідчила про наявність такого каяття, що він лише через місяць вибачився перед потерпілою за порадою адвоката, що виплати на відшкодування матеріальної та моральної шкоди були здійснені у серпні 2017 року, тобто тоді, коли вирішувалося питання про обрання щодо ОСОБА_2 запобіжного заходу, подальша виплата відбулася через кілька місяців – перед підготовчим засіданням, третя – перед дебатами. Дії ОСОБА_2 після постановлення вироку не були спрямовані на виплату завданої шкоди.

Проте, вказані доводи потерпілої апеляційний суд належним чином не перевірів та відповідної юридичної оцінки цим доводам не надав.

Виходячи з наведеного, висновки суду апеляційної інстанції щодо законності вироку суду першої інстанції та щодо можливості застосування відносно ОСОБА_2 положень ст. 75 КК є передчасними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2020 року у справі № 643/13256/17 (провадження № 51-2221км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640666>

Пенсійний вік особи, яка вчинила тяжкий злочин, не може виступати основною підставою, для можливості застосування положень ст. 75 КК, без врахування інших пом'якшуючих покарання обставин

Вироком міського суду ОСОБА_1 визнано винуватою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 110 КК і призначено їй покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років. На підставі ст. 75 КК її звільнено від відбування покарання з випробуванням та іспитовим строком 3 роки та покладенням на неї відповідних обов'язків, передбачених ст. 76 КК.

ОСОБА_1 обвинувачувалася у тому, що у період часу з квітня 2014 року по 11 травня 2014 року під час перебування бойовиків самопроголошеної «ДНР» в м. Краматорську Донецької області брала активну участь в організації та проведенні незаконного референдуму щодо створення на території цієї області «ДНР» (була призначена головою дільничної виборчої комісії).

Вироком апеляційного суду вирок міського суду щодо ОСОБА_1 скасовано в частині її звільнення від відбування покарання на підставі ст. 75 КК. Визначено вважати ОСОБА_1 засудженою за ч. 2 ст. 110 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

У касаційній скарзі захисник засудженої ОСОБА_1 просив вирок міського суду та вирок апеляційного суду скасувати з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції. Обґрунтовуючи свою скаргу, серед іншого, зазначав, що апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції про звільнення ОСОБА_1 від відбування покарання на підставі ст. 75 КК, не врахував, що вона є особою похилого віку.

Оскаржувані судові рішення Колегія суддів Верховного Суду залишила без змін.

Апеляційний суд скасовуючи вирок міського суду щодо ОСОБА_1 в частині звільнення її від відбування покарання на підставі ст. 75 КК, обґрунтував своє рішення тим, що при звільненні засудженої від покарання суд першої інстанції не врахував тяжкості вчиненого злочину, його наслідки та особи винної, внаслідок чого призначив покарання, яке є явно несправедливим та не є співмірним протиправному діянню.

У свою чергу, колегія суддів апеляційного суду зважила на те, що ОСОБА_1 вчинила тяжкий злочин проти основ національної безпеки України, що за своїм видом носить особливо велику суспільну небезпечність для держави та громадян, за місцем мешкання характеризується задовільно, є пенсіонеркою. Обставин, що пом'якшують покарання, не встановлено, у вчиненому засуджена не розкалася, жалю з приводу своїх протиправних дій та осуду своєї поведінки протягом усього часу здійснення кримінального провадження не висловила, ніякої допомоги правоохоронним органам у встановленні обставин даної справи не надавала. Внаслідок чого суд дійшов висновку, що сам по собі факт пенсійного віку не може бути підставою для звільнення ОСОБА_1 від відбування покарання

з випробуванням, оскільки це не завадило їй вчинити тяжкий злочин, а отже, жодним чином не знижує її суспільної небезпеки.

Враховуючи викладене, колегія суддів апеляційного суду дійшла обґрунтованого висновку про те, що застосування до ОСОБА_1 положень ст. 75 КК є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність, що потягнуло за собою призначення явно несправедливого покарання, та призначила їй відповідне покарання, передбачене санкцією ч. 2 ст. 110 КК, без звільнення від його відбування, що буде сприяти її виправленню та попередить вчинення нею нових злочинів.

Колегія суддів Верховного Суду вважає призначене ОСОБА_1 покарання справедливим, необхідним та достатнім для її виправлення, таким, що відповідає меті покарання, співрозмірним характеру вчиненого діяння та його наслідкам.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 234/403/18 (провадження № 51-2400км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640531>

2.3. Застосування примусових заходів медичного характеру

Оскільки у стані неосудності особа не здатна розуміти своїх дій та керувати ними, а мета і мотив, які особа має чітко усвідомлювати, як ознаки суб'єктивної сторони складу злочину за наявності такого стану відсутні, то встановлення будь-якої форми вини (умислу чи необережності) у діях неосудної особи об'єктивно є неможливим. У такому випадку юридична оцінка суспільно небезпечного діяння повинна надаватися, виходячи з фактичних обставин скоєного діяння та наслідків, що настали.

Відсутність закладів з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом не є перешкодою для застосування судом такого виду примусових заходів медичного характеру, як госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом на підставі ст. 94 КК

Згідно з постановою місцевого суду від 25 травня 2019 року до ОСОБА_1 було застосовано примусові заходи медичного характеру у виді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом.

Апеляційний суд ухвалою від 22 серпня 2019 року ухвалу місцевого суду скасував та постановив нову ухвалу, якою щодо ОСОБА_1 застосовано примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом.

Як місцевий, так і апеляційний суди, зокрема, установили наявність у ОСОБА_1 умислу на вбивство малолітнього потерпілого та кваліфікували дії ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 2 ч. 2 ст. 115 КК.

Згідно з висновком комплексної психолого-психіатричної експертизи ОСОБА_1 у силу хронічного психічного захворювання – шизоафективного

розладу – в період вчинення інкримінованих діянь та на час проведення експертизи не могла усвідомлювати своїх дій та керувати ними і потребує застосування примусових заходів медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

Колегія суддів частково задовольнила касаційну скаргу захисника та скасувала рішення апеляційного суду з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції.

У рішенні проаналізовано зміст статей 7, 503, 505 КПК, статей 18, 19, 92, 93 КК та констатовано, що поняття неосудності включає в себе співвідношення медичного (біологічного) та юридичного (психологічного) критеріїв. Як вбачається з висновку комплексної психолого-психіатричної експертизи, у ОСОБА_1 встановлено наявність обидвох критеріїв неосудності. Тому за умови перебування ОСОБА_1 у стані неосудності юридична оцінка вчиненого нею суспільно небезпечного діяння за ознаками складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 2 ч. 2 ст. 115 КК, є неправильною. З урахуванням того, що стан неосудності пов'язаний із відсутністю у особи інтелектуальної та вольової ознак, із ним несумісні наявність у свідомості особи чітко сформованих мети й мотиву як ознак суб'єктивної сторони злочину, тому встановлення будь-якої форми вини (умислу чи необережності) у діях неосудної особи об'єктивно є неможливим. Юридичну оцінку суспільно небезпечного діяння в такому випадку слід надавати виходячи з фактичних обставин скоєного та наслідків, що настали.

Доводи захисника про неможливість застосування щодо ОСОБА_1 примусових заходів медичного характеру у виді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом у зв'язку з відсутністю такого закладу на території України є неспроможними, оскільки питання щодо застосування певного виду цих заходів вирішується судом виключно на підставі приписів ст. 94 КК залежно від характеру та тяжкості захворювання, тяжкості вчиненого діяння, з урахуванням ступеня небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб.

Ураховуючи викладене вище, Верховний Суд дійшов висновку, що касаційна скарга захисника підлягає частковому задоволенню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 лютого 2020 року у справі № 234/18511/18 (провадження № 51-4960км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87527892>

2.4. Питання кваліфікації злочинів

Дії особи, яка нанесла ножове поранення в ногу, в результаті якого настала смерть потерпілого, за відсутності даних про умисел на вбивство, правильно перекваліфіковані з умисного вбивства на умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого

Вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років.

ОСОБА_1 15 грудня 2017 року, знаходячись в будинку, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, діючи умисно та цілеспрямовано, в ході конфлікту на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин з ОСОБА_2, який переріс у бійку, з метою заподіяння смерті останньому, усвідомлюючи протиправність своїх дій, тримаючи в руці кухонний ніж, наніс ним три удари в обличчя та один удар в ділянку лівого стегна, чим заподіяв потерпілому легкі тілесні ушкодження (в області обличчя), а також колото-різану рану лівого стегна з ушкодженням лівої стегнової артерії, що супроводжувалась масивною зовнішньою кровотечею, яка призвела до знекровлення організму, що належить до тяжких тілесних ушкоджень, які небезпечні для життя, внаслідок чого настала смерть ОСОБА_2. Після чого ОСОБА_1, з метою приховування скоєного ним кримінального правопорушення, вставив ніж, яким спричинив ножові поранення ОСОБА_2, в ліву руку останнього, тим самим маючи намір імітувати самогубство, та залишив місце скоєння кримінального правопорушення.

Ухвалою апеляційного суду зазначений вирок місцевого суду залишено без зміни.

У своїй касаційній скарзі засуджений зазначає, що суд першої інстанції дійшов невірною висновку про наявність у нього умислу на вбивство потерпілого.

Захисник засудженого вказує, що суд апеляційної інстанції належним чином не перевірів доводів сторони захисту щодо відсутності в діях ОСОБА_1 складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, та не звернув уваги на те, що засуджений захищався від незаконних дій потерпілого і смерть потерпілому спричинив з необережності.

Колегія суддів Верховного Суду перекваліфікувала дії ОСОБА_1 з ч. 1 ст. 115 КК на ч. 2 ст. 121 КК та призначила йому покарання у виді позбавлення волі на строк 8 років.

Так, вбивство з необережності може бути вчинено лише при необережній формі вини, яка може виступати у вигляді злочинної самовпевненості або злочинної недбалості.

Судами встановлено, що ОСОБА_1 умисно завдав потерпілому ОСОБА_2 один удар ножом у ліве стегно, чим заподіяв колото-різане ушкодження стегна з ушкодженням стегнової артерії, що має прямий причинно-наслідковий зв'язок зі смертю потерпілого.

Водночас кримінально-правові ознаки вчиненого суспільно небезпечного діяння, які суд першої інстанції навів у вироку, не узгоджуються з ознаками складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, за якою засуджено ОСОБА_1.

Так, виходячи із правової позиції, яка була викладена у постанові Верховного Суду України від 22 січня 2015 року (справа № 5-35кс14), для відмежування умисного вбивства від умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, та під час вирішення питання про умисел необхідно виходити із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їх стосунки. Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій: при умисному вбивстві настання смерті охоплюється умислом винного, а в разі заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, ставлення винного до її настання характеризується необережністю.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, до події злочину стосунки між засудженим та потерпілим ОСОБА_2 не були неприязними, а в ході конфлікту засудженим потерпілому було завдано один удар ножом в стегно, при цьому будь-яких даних про те, що засуджений свідомо завдавав удар в стегно, наперед знаючи, що такий удар призведе до швидкої крововтрати і смерті потерпілого, органами досудового розслідування здобуто не було і судами цей факт не встановлено.

Крім того, у вироку суд першої інстанції зазначив, що сам факт заподіяння ножового поранення в життєво важливу частину тіла та характер поранення свідчить про умисний характер заподіяння такого тілесного ушкодження, тобто суд вказав на встановленість умислу саме на спричинення тілесного ушкодження, а не про наявність умислу на заподіяння смерті потерпілому.

Також про відсутність умислу на заподіяння смерті потерпілого свідчить і те, що після спричинення удару ножом в стегно засуджений намагався зупинити кровотечу у потерпілого.

Отже, виходячи із встановлених судами обставин, можна зробити висновок, що ОСОБА_1, завдаючи удар ножом у нижню частину тіла потерпілого, об'єктивно усвідомлював суспільно небезпечний характер свого діяння, припускав, що таким ударом буде заподіяно проникаюче поранення та передбачав можливість настання наслідків у виді спричинення будь-якої за тяжкістю шкоди здоров'ю потерпілого, хоча й не конкретизував у своїй свідомості, якою буде така шкода. Тобто він діяв з неконкретизованим (невизначеним) умислом на заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, а до настання смерті потерпілого від таких ушкоджень ставився необережно.

У зв'язку з наведеним Верховний Суд вважає, що судами хоча і правильно встановлені обставини вчинення кримінального правопорушення, проте їм дана неправильна правова оцінка і дії ОСОБА_1 слід було кваліфікувати не за ч. 1 ст. 115 КК, а за ч. 2 ст. 121 КК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 лютого 2020 року у справі № 705/623/18 (провадження № 51-1041км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87485353>

Відповідальність за умисне вбивство, вчинене повторно, настає незалежно від того, чи вчинила особа попередньо закінчене вбивство чи замах на нього

Згідно з вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за вчинення злочинів, передбачених ч. 4 ст. 187, ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 289, пунктами 6, 13 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 357 КК.

Як було встановлено, ОСОБА_1, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, в автомобілі «Мерседес», що належить ОСОБА_4, який керував вказаним транспортним засобом, під час руху з метою заволодіння майном – автомобілем потерпілого та вбивства ОСОБА_4, завдав удару ножом у шию останньому, спричинивши тяжкі тілесні ушкодження. Далі ОСОБА_1, намагаючись продовжити завдання ударів, наказав ОСОБА_4 передати йому мобільний телефон, гроші та ключі від автомобіля. ОСОБА_4, вийнявши із замка запалення ключі від автомобіля й кинувши їх на підлогу, покинув салон автомобіля та почав кликати на допомогу. У цей час ОСОБА_1, пересівши на сидіння водія, заволодів мобільним телефоном потерпілого та, піднявши з підлоги ключі від автомобіля, спробував запустити двигун, але його протиправні дії були помічені водієм іншого автомобіля, який вийшов зі свого автомобіля та своєю появою перешкодив ОСОБА_1 довести свої злочинні дії до кінця. Утримуючи при собі мобільний телефон ОСОБА_4, ОСОБА_1 вийшов із салону автомобіля та з місця вчинення злочину зник.

Крім цього, ОСОБА_1 25 квітня 2016 року, будучи особою, яка раніше вчинила замах на умисне вбивство, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, проходячи біля озера, побачив раніше невідомого йому ОСОБА_5 й з метою заволодіння його майном вирішив вчинити розбійний напад та умисне вбивство. ОСОБА_1, наблизившись до ОСОБА_5, дістав ніж та завдав ним шість ударів у ділянку шиї ОСОБА_5, спричинивши останньому тілесні ушкодження, від яких він помер. Після цього ОСОБА_1 стягнув тіло ОСОБА_5 зі стежки, заволодів його майном, а також паспортом громадянина України та ідентифікаційним кодом, після чого з викраденим з місця вчинення злочину зник.

У касаційних скаргах засуджений ОСОБА_1 та його захисник просять скасувати вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду і призначити новий розгляд у суді першої інстанції. Серед іншого засуджений зазначає, що суди першої та апеляційної інстанції безпідставно застосували до нього положення п. 13 ч. 2 ст. 115 КК, оскільки він не є особою, яка раніше вчинила умисне вбивство.

Колегія суддів Верховного Суду залишила без змін оскаржувані судові рішення з огляду на наступне.

Як убачається з матеріалів провадження, ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115 КК за епізодом замаху на умисне вбивство ОСОБА_5 та пунктами 6, 13 ч. 2 ст. 115 КК за епізодом умисного вбивства ОСОБА_4. Відповідальність за повторне умисне вбивство настає незалежно від того, чи вчинила особа попередньо закінчене вбивство чи замах на нього.

Враховуючи, що в цій ситуації особа одним вироком визнається винною у вчиненні спочатку замаху на умисне вбивство, а потім й умисного вбивства, суди дійшли правильного висновку про необхідність кваліфікації дій ОСОБА_1, в тому числі, й за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК щодо епізоду умисного вбивства ОСОБА_4. Така позиція узгоджується з позицією Верховного Суду, викладеною в постанові від 30 січня 2020 року (справа № 490/12470/14-к).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2020 року у справі № 753/19231/17 (провадження № 51-3502км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87951232>

Застосування норм кримінального процесуального права

3.1. Відкриття матеріалів іншій стороні

Постанова про проведення контролю за вчиненням злочину, яку не відкрито стороні захисту в порядку ст. 290 КПК та протокол про результати контролю за вчиненням злочину, яким не порушено порядку відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні, мають самостійні підстави та мету проведення НСРД, у зв'язку із чим вони не можуть визнаватися недопустимими доказами за принципом «плодів отруйного дерева»

Суд першої інстанції визнав ОСОБА_1 невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 2 ст. 307 КК у зв'язку з недоведеністю вчинення ним кримінального правопорушення, зазначивши, що докази сторони обвинувачення здобуті шляхом провокації та з істотним порушенням прав і свобод обвинуваченого. Апеляційним судом зазначений вирок залишено без змін.

На думку прокурора, суд безпідставно дійшов висновку про недопустимість як доказу постанови прокурора про контроль за вчиненням злочину та у зв'язку з цим визнав інші докази сторони обвинувачення також недопустимими. Вважає, що стороною обвинувачення дотримано вимог ст. 290 КПК щодо відкриття матеріалів іншій стороні. На думку прокурора, суд першої інстанції, зазначивши про провокацію злочину, всупереч вимогам статей 94, 370 КПК не навів на обґрунтування належних і достатніх мотивів наявності ознак провокації.

Колегія суддів Верховного Суду задовольнила касаційну скаргу прокурора, скасувавши рішення апеляційного суду з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції.

У нормі, передбаченій у ч. 1 ст. 87 КПК, закріплено як загальну підставу визнання доказів недопустимими – їх отримання внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, так і підставу, яку в доктрині кримінального процесу іменують правилом про «плоди отруєного дерева», – здобуття інших доказів завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

При цьому для визнання недопустимим кожний доказ має бути оцінений судом як автономно, так і в сукупності з іншими доказами, а в рішенні суду – наведено належне обґрунтування та мотиви, які би вказували на підставу визнання цього доказу недопустимим. Стосовно ж визнання доказу недопустимим за правилом «плодів отруєного дерева», то у рішенні суду має бути чітко доведено похідний характер інформації, яка стала фактичною підставою для проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, від дій, якими були істотно порушені права та свободи людини.

Визнавши постанову прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину недопустимим доказом у зв'язку з її невідкриттям стороні захисту в порядку ст. 290 КПК, суд першої інстанції також визнав недопустимими доказами протокол про результати аудіо-, відеоконтролю особи від 14 березня 2018 року, відповідно до якого в ході проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії було встановлено факт збуту ОСОБА_1 наркотичного засобу, та доданий до цього протоколу машинний носій інформації від 14 березня 2018 року, пославшись на те, що вони отримані внаслідок контролю за вчиненням злочину.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, під час досудового розслідування проводилися дві негласні слідчі (розшукові) дії – контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки та аудіо-, відеоконтроль особи – ОСОБА_1.

Причому дозвіл на аудіо-, відеоконтроль особи надавався на підставі ухвали слідчого судді апеляційного суду, яку стороні захисту було відкрито в порядку ст. 290 КПК.

Водночас апеляційний суд не звернув уваги на те, що в мотивувальній частині ухвали слідчого судді апеляційного суду зазначено про необхідність у тимчасовому обмеженні конституційних прав і свобод ОСОБА_1 для встановлення відомостей про нього; осіб, з якими він контактує, що в подальшому може послужити розкриттю кримінального правопорушення, а також для отримання доказів, які мають суттєве значення для виявлення наркотичних засобів, з'ясування обставин злочину, встановлення осіб, які причетні до вчинення протиправних дій, фіксації злочинної діяльності. Що вказує на самостійні підстави та мету проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії, які не обмежувались виключно фіксуванням іншої негласної слідчої (розшукової) дії – контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки.

Отже, переглядаючи вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 в апеляційному порядку, апеляційний суд не провів належного аналізу обставин кримінального провадження та не дав оцінки кожному доказу за критеріями ст. 94 КПК, належним чином не перевіряв доводів в апеляційній скарзі прокурора, не проаналізував та не співставив їх із наявними у провадженні доказами та не надав вичерпної відповіді на ці доводи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 лютого 2020 року у справі № 311/11110/18 (провадження № 51-4150км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87517442>

Докази, отримані за результатами проведення НСРД в іншому кримінальному провадженні та щодо іншої особи, але не були відкриті стороні захисту в порядку ст. 290 КПК, визнаються недопустимими

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 368 КПК та виправдано у зв'язку з недоведеністю вчинення ним кримінального правопорушення. ОСОБА_1 висунуто обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КПК.

У касаційній скарзі прокурор просить скасувати ухвалу апеляційного суду, постановленою щодо ОСОБА_1, і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Свої вимоги прокурор, серед іншого, мотивує тим, що суд апеляційної інстанції відмовив стороні обвинувачення у задоволенні клопотання про допит свідка ОСОБА_3 та не вирішив питання про повторне дослідження окремих письмових доказів, а також відхилив клопотання стосовно відкладення апеляційного розгляду з метою повторного вирішення питання про розсекречення ухвал слідчого судді про надання дозволів на проведення негласних слідчих дій щодо ОСОБА_3.

Колегія суддів Верховного Суду вимоги касаційної скарги залишив без задоволення а оскаржувані судові рішення без змін.

Апеляційний суд, обґрунтовуючи безпідставність доводів в апеляційній скарзі прокурора, послався на те, що місцевим судом детально досліджено всі докази, надані стороною обвинувачення, на підставі яких було висунуто ОСОБА_1 обвинувачення і вжито всіх можливих заходів у межах кримінального провадження для з'ясування обставин і усунення протиріч, та правильно дійшов висновку про недоведеність участі ОСОБА_1 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК.

Зокрема, колегія суддів зазначила, що відповідно до витягів із ЄРДР у кримінальному провадженні № 22017170000000003 до реєстру 24 лютого 2017 року були внесені відомості про вчинення злочину службовою особою, яка обіймає посаду в одній із районних адміністрацій, тобто не стосовно ОСОБА_1 (який службовою особою районних адміністрацій не був), а щодо іншої службової особи. До того ж саме в цьому кримінальному провадженні проводилися всі НСРД і лише щодо ОСОБА_3. Процесуальні рішення, які стали підставою для проведення НСРД, не були відкриті стороні захисту в порядку ст. 290 КПК.

З огляду на це апеляційний суд погодився з висновком місцевого суду про недопустимість протоколів, складених за результатами проведення НСРД, як доказів на підтвердження винуватості ОСОБА_1.

Сторона обвинувачення повинна вживати необхідних і достатніх заходів для розсекречення матеріалів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД, з метою їх надання стороні захисту і виконувати в такий спосіб вимоги щодо відкриття матеріалів іншій стороні відповідно до ст. 290 КПК.

Якщо сторона обвинувачення не вживала необхідних і своєчасних заходів, спрямованих на розсекречення матеріалів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД і яких немає в її розпорядженні, то в такому випадку має місце порушення норм ст. 290 КПК.

Відповідно до положень ч. 12 зазначеної статті, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів, суд не має права допустити ці матеріали як докази у справі.

Як убачається з матеріалів провадження, на виконання вимог ст. 290 КПК стороною обвинувачення не було надано ОСОБА_1 та його захисникам для ознайомлення ухвал слідчого судді апеляційного суду від 28 квітня та 29 червня 2017 року, на підставі яких у кримінальному провадженні № 22017170000000003 проводилися НСРД.

Об жовтня 2017 року сторона обвинувачення звернулася до апеляційного суду з клопотанням про розсекречення та скасування грифу секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення НСРД, у задоволенні якого апеляційний суд відмовив. При цьому причиною відмови у розсекреченні ухвал слідчого судді слугувало неналежне оформлення та відсутність усіх необхідних документів для розгляду клопотання щодо розсекречення матеріальних носіїв інформації.

Обвинувальний акт щодо ОСОБА_1 було направлено до районного суду 09 жовтня 2017 року, виправдувальний вирок було ухвалено 24 квітня 2019 року.

Протягом судового розгляду кримінального провадження в судах першої та апеляційної інстанцій (із жовтня 2017 року по 10 вересня 2019 року) сторона обвинувачення не вживала заходів щодо розсекречення ухвал слідчого судді апеляційного суду про надання дозволів на проведення НСРД та відкриття їх стороні захисту незважаючи на такі клопотання.

З викладеного вбачається, що сторона обвинувачення не вжила всіх необхідних і достатніх заходів для повторного звернення до апеляційного суду з клопотанням про розсекречення матеріалів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 552/6480/17 (провадження № 51-5262км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87517403>

Якщо сторона захисту на власний розсуд скористалася своїм правом на доступ до матеріалів досудового розслідування та відмовилася від їх (ознайомлення) отримання, а стороною обвинувачення з іншого боку здійснено всі дії передбачені ст. 290 КПК, то у такому разі підстави для визнання доказів недопустимими відсутні

У касаційній скарзі засуджена ОСОБА_1 попросила скасувати оскаржувані нею судові рішення та закрити кримінальне провадження на підставі п. 2

ч. 1 ст. 284 КПК. Стверджувала, що всупереч вимогам ст. 293 КПК прокурор не вручив їй та захиснику копії обвинувального акта та направив його до суду без відповідної розписки, як те передбачено п. 3 ч. 4 ст. 291 КПК. На цих підставах захисник заявив клопотання про повернення обвинувального акта, однак суд необґрунтовано відмовив у його задоволенні, всупереч вимогам ч. 12 ст. 290 КПК визнав допустимим доказом відеозапис із камер спостереження в магазині незважаючи на те, що він не був відкритий стороні захисту при закінченні досудового розслідування згідно вимогами зазначеної статті. На думку засудженої, разом з указаним доказом суд мав визнати недопустимими й похідні від нього докази – протокол огляду та постанову про визнання речовим доказом, які склав слідчий.

Колегія суддів Верховного Суду оскаржувані засудженою судові рішення залишила без змін.

Так, із матеріалів кримінального провадження убачається, що відповідно до вимог ст. 290 КПК слідчий, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, намагалась відкрити доступ до матеріалів досудового розслідування захиснику та підозрюваній, від чого останні відмовились, зазначивши у відповідних повідомленні та розписці, що, на їх думку, дії слідчого є незаконними через невиконання ним вимог ухвали слідчого судді районного суду від 29 грудня 2017 року.

Тобто сторона захисту відповідно до вимог ч. 1 ст. 26 КПК на власний розсуд використала надане їй статтями 290, 293 КПК право, відмовившись отримувати доступ до матеріалів досудового розслідування та копії обвинувального акта.

За таких обставин прокурор долучив зазначену вище розписку захисника й підозрюваної та направив обвинувальний акт до суду. Тобто вимог п. 3 ч. 4 ст. 291 КПК прокурор не порушив, тому суд не мав підстав для повернення обвинувального акта, про що необґрунтовано стверджує засуджена.

Разом із цим з метою забезпечення реалізації стороною захисту своїх процесуальних прав слідчий у порядку ч. 10 ст. 290 КПК звернувся до слідчого судді з клопотанням про встановлення стороні захисту строку для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, який ухвалою слідчого судді районного суду від 09 лютого 2019 року було встановлено до 15 лютого 2019 року включно.

Згідно з протоколом про надання доступу до матеріалів досудового розслідування від 15 лютого 2018 року захисник та підозрювана (ОСОБА_1) отримали доступ до матеріалів кримінального провадження, при цьому зазначили у протоколі, що «доступ до доказів, які містяться на диску (компакт-диску, який наявний в матеріалах кримінального провадження, як і до будь-яких відео-аудіоматеріалів) слідчим стороні захисту не надано».

Тобто сторона захисту підтвердила факт надання їй доступу до матеріалів досудового розслідування, при цьому не була позбавлена можливості заявляти перед слідчим клопотання про відображення інформації, що містилася на CD-диску, однак таким правом не скористалася. Із цього приводу місцевий суд 11 жовтня

2018 року допитав слідчого Польову Т.Б., яка пояснила, що пропонувала захиснику переглянути відеозапис, який містився на диску, однак захисник написав у протоколі, що диск йому не було надано.

Враховуючи таку процесуальну поведінку сторін кримінального провадження, колегія суддів вважає, що стороною обвинувачення дотрималася положень ст. 290 КПК на стадії закінчення досудового розслідування, а тому відсутні підстави для визнання недопустимим доказом відеозапису з камер спостереження в магазині, який було досліджено місцевим судом за участю сторони захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 461/1188/18 (провадження № 51-5227км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87672584>

Невідкриття матеріалів кримінального провадження стороною обвинувачення всупереч заявленому клопотанню сторони захисту або відкриття його з невинуваченою затримкою, є порушенням положень ст. 290 КПК з боку сторони обвинувачення.

За вироком місцевого суду ОСОБА_2 засуджено за ч. 1 ст. 185 КК до покарання у виді 80 годин громадських робіт. ОСОБА_2 визнано винуватою в тому, що вона 20 вересня 2017 року близько 16:50 у приміщенні магазину «Watsons» на вул. Дорошенка, 7 у м. Львові таємно викрала з прилавку належний ОСОБА_3 мобільний телефон вартістю 2961,67 грн.

У касаційних скаргах захисники порушують питання про скасування судових рішень та призначення нового розгляду в суді першої інстанції. Серед іншого, стверджують, що всупереч вимогам ст. 290 КПК сторона обвинувачення не відкрила захисту речових доказів, місцевий суд їх безпосередньо не досліджував, а тому не вправі був посилатися на них у вироку. На переконання захисника, місцевий суд повинен був визнати недопустимим доказом протокол тимчасового доступу до речей і документів, оскільки ухвали слідчих суддів, на підставі яких отримано відповідну інформацію, в порядку ст. 290 КПК сторони захисту не відкривались.

Колегія суддів оскаржувані судові рішення залишила без змін, а касаційні скарги без задоволення.

Частинами 1–10 ст. 290 КПК визначено порядок відкриття матеріалів іншій стороні на стадії закінчення досудового розслідування.

Частина 11 цієї ж статті зобов'язує сторони кримінального провадження здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду, а відповідно до положень ч. 12 ст. 290 КПК в разі, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

Разом із тим, процесуальні документи про надання дозволу на проведення НСРД не є самостійним доказом у кримінальному провадженні. Процесуальні ж документи, які стали підставою для проведення НСРД, не є документами у розумінні ч. 2 ст. 99 КПК, оскільки не містять зафіксованих та зібраних оперативними підрозділами фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб або групи осіб. Отже, процесуальні документи про дозвіл на проведення НСРД (у тому числі й відповідні постанови прокурора та ухвали слідчих суддів) повинні досліджуватися судом під час розгляду справи в суді першої інстанції з метою оцінки допустимості доказів, отриманих у результаті НСРД.

Беручи до уваги те, що КПК чітко встановлює процесуальні підстави проведення НСРД, а в протоколі про результати проведення цих дій завжди вказується, на підставі якого рішення вони проводилися, не можна говорити про те, що для сторони захисту в цілому буде неочікуваним побачити відповідний процесуальний документ, якщо його буде відкрито не на стадії закінчення досудового розслідування, а дещо пізніше.

Більше того, змагальність процесу передбачає свободу сторін у висловленні своїх заперечень, у тому числі щодо допустимості тих чи інших доказів. Це, зокрема, прямо впливає зі змісту ч. 3 ст. 89 КПК. Цьому праву кореспондує відповідний обов'язок іншої сторони довести допустимість такого доказу (ч. 2 ст. 92 КПК).

Відповідно до принципу диспозитивності (ст. 26 КПК), який належить до основних засад кримінального провадження, розумно було б очікувати сумлінної процесуальної поведінки не тільки від сторони обвинувачення, але й від сторони захисту. Отже, якщо сторона захисту, ознайомившись із відкритими їй матеріалами досудового розслідування, виявить, що в них наявний протокол про результати НСРД, але відсутні процесуальні документи, які стали підставою проведення цих дій, і вона вважатиме за необхідне ознайомитися з цими документами, цілком очікувано розраховувати на те, що ця сторона якнайскоріше заявить слідчому, прокурору чи суду клопотання про необхідність відкриття і долучення вказаних документів до матеріалів провадження (це цілком узгоджується з практикою Європейського суду з прав людини). Вищезазначене стосується і доводів захисників та засуджених про те, що їм при закінченні досудового розслідування не були відкриті речові докази, хоча в реєстрі матеріалів зазначено ряд процесуальних документів (протоколи оглядів, обшуків, постанови про визнання та приєднання речових доказів, призначення експертиз, висновки експертів), які свідчать про наявність у кримінальному провадженні речових доказів.

Тому баланс інтересів сторін не на користь сторони захисту буде порушено не стільки у випадку, якщо відповідний процесуальний документ (речовий доказ) не буде відкрито на стадії закінчення досудового розслідування, скільки в ситуації, якщо всупереч клопотанню, своєчасно заявленому в суді стороною захисту, цей документ так і не буде відкрито або буде відкрито з невиправданою затримкою, коли сторона захисту вже не матиме можливості належним чином підготуватися до захисту і скорегувати лінію захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 596/927/17 (провадження № 51-9240км18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87672583>

3.2. Докази і доказування

Усі докази, отримані під час досудового розслідування злочину, який було вчинено внаслідок підбурювання з боку поліції або інших осіб, які діють за їх вказівками, та який в іншому випадку не було би вчинено, мають визнаватися недопустимими

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 виправдано за недоведеністю вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу прокурора у кримінальному провадженні залишено без задоволення, а зазначений вирок стосовно ОСОБА_1 – без зміни.

Органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувався у тому, що він, обіймаючи посаду директора ДП «Миколаївський облавтодор» ВАТ «ДАК «Автомобільні дороги України» (далі – ДП) та будучи службовою особою, діючи умисно, з використанням свого службового становища, створив штучні перешкоди для належного виконання умов договору субпідряду на ремонт і реконструкцію ділянки дороги, укладеного між ДП та ТОВ «ПФ», оскільки надав вказівку не передавати підписаний екземпляр договірної ціни до договору представнику ТОВ «ПФ», чим позбавив його керівництво можливості підписати та затвердити договірну ціну до зазначеного договору, що унеможливило його виконання та прийняття у подальшому виконаних робіт за ним. За усунення штучних перешкод для належного виконання договору субпідряду неодноразово висловив прохання щодо передачі йому представником ТОВ «ПФ» неправомірної вигоди.

Колегія суддів Верховного Суду, розглянувши касаційну скаргу прокурора, в якій він не погоджується з виправданням ОСОБА_1, залишила її без задоволення, мотивуючи свою позицію наступним.

Ухвалюючи виправдувальний вирок стосовно ОСОБА_1, суд першої інстанції виходив із того, що достатніх та безсумнівних доказів вчинення ним кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, стороною обвинувачення надано не було та під час судового розгляду не здобуто, а показання свідків обвинувачення і письмові докази, зібрані та досліджені у кримінальному провадженні, не містять об'єктивних, конкретних і беззаперечних доказів вчинення ОСОБА_1 суспільно небезпечного діяння.

Окрім того, як установив суд, з боку працівників правоохоронних органів мало місце моделювання злочину, інкримінованого ОСОБА_1, з використанням ОСОБА_2 як агента-провокатора, оскільки ОСОБА_2 було прийнято на роботу за наказами ТОВ «ПФ» 25 липня 2016 року та звільнено 29 вересня 2016 року, тобто на час проведення активних слідчих дій і НСРД. Ініціатива щодо зустрічей з ОСОБА_1 належала саме ОСОБА_2, який самостійно незважаючи на відмови першого звертався до нього з повторними пропозиціями про зустрічі. Крім того, ОСОБА_2

неодноразово залучався правоохоронними органами та брав участь як заявник або свідок у різних, у тому числі аналогічних, кримінальних провадженнях.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 487/2403/18 (провадження № 51-1361км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87517533>

Дії органів досудового розслідування, які зафіксовані на носіях інформації та надані суду як матеріали проведення НСРД щодо проведення зі свідками злочину бесід, спрямованих на надання останніми необхідних показів, відповідно до ст. 246 КПК не належать до НСРД та свідчать про тиск на свідків з боку вказаних вище органів

Вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 368 КК та виправдано у зв'язку з відсутністю події кримінального правопорушення, а рішенням апеляційного суду зазначений вирок залишено без змін.

Органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачений у тому, що він у зв'язку із затвердженням нового штатного розпису Львівської митниці ДФС, будучи службовою особою, яка займає відповідальне становище, наділеною організаційно-розпорядчими обов'язками, з метою незаконного збагачення та з корисливих мотивів висунув незаконну вимогу начальнику Управління протидії митним правопорушенням Львівської митниці ДФС ОСОБА_2 отримати від службових працівників цього управління грошові кошти за нестворення штучних перешкод при залишенні їх на займаних посадах у зв'язку з ротацією, із вказівкою це питання вирішити через державного інспектора відділу аналітичної роботи управління протидії митним правопорушенням ОСОБА_3.

У касаційній скарзі прокурор указує на те, що суд першої інстанції не надав оцінки частині зібраних доказів та не взяв до уваги доказів, які могли суттєво вплинути на висновки суду, не відобразив у вирoku в повному обсязі обставин події, відмовив у задоволенні клопотань про одночасний допит свідків з метою усунення суперечностей між показаннями та не вказав, чому частину доказів узяв до уваги, а інші проігнорував, не надав оцінки протоколу додаткового огляду матеріалів НСРД, протоколу обшуку. Вказує, що суд не зазначив, за яких обставин та у який спосіб прокурор чинив тиск на свідків, спілкуючись з ними у позапроцесуальний спосіб.

Колегія суддів Верховного Суду скаргу прокурора залишила без задоволення.

У рішенні Верховний Суд, мотивуючи свою позицію, зазначив, зокрема, таке. Судами вірно зазначено, що прокурор викликав до свого службового кабінету свідків, в тому числі із їх захисниками, і проводив з ними бесіди під час яких неоднозначно давав їм зрозуміти, що треба підтримувати або давати узгоджені

показання, які встановлюють факти злочинної діяльності, переконливо свідчить про те, що показання свідків у судовому засіданні щодо тиску на них з боку органу досудового розслідування є обґрунтованими. Така процесуальна дія як бесіда зі свідком не передбачена чинним КПК. Більше того, відповідно до ч. 2 ст. 246 КПК, НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Разом з тим, з наданих суду носіїв інформації, на яких зафіксовані наведені НСРД видно, що прокурор обговорює зі свідками їх поведінку під час дачі показань та слідчих дій, тобто фактично обговорює їх дії, які негласними не є, що прямо суперечить наведеним вище положенням ст. 246 КПК.

На думку ВС, суд дійшов правильного висновку про виправдання ОСОБА_1, оскільки події кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, не встановлено.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 3 лютого 2020 року у справі № 461/3138/17 (провадження № 51-4232км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87424239>, а з текстом окремої думки за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87424245>

У разі закриття кримінального провадження питання, пов'язані із вирішенням спору про належність речового доказу, зокрема про встановлення фактичного володіння майном, можуть бути вирішені лише у порядку цивільного судочинства

За ухвалою місцевого суду кримінальне провадження щодо обвинувачення ОСОБА_1 у вчиненні злочину, передбаченого ст. 356 КК, закрито у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК.

Апеляційний суд змінив ухвалу місцевого суду щодо ОСОБА_1 у частині вирішення питання про долю речових доказів, скасував арешт автомобіля, накладений ухвалою місцевого суду. Постановив повернути зазначений автомобіль ОСОБА_1.

Органами досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувався у самовільному, всупереч установленому законом порядку привласненні чужого майна, що заподіяло значної шкоди інтересам власника. Так, у травні 2015 року ОСОБА_1, будучи впевненим, що йому не виплачено коштів за цивільно-правовими угодами, укладеними між ним та ДП «Вигодське ЛГ», відповідно до яких ОСОБА_1 протягом 2006–2011 років виконував роботи із заготівлі сіна та рубки чагарників у лісництві ДП «Вигодське ЛГ», у рахунок відшкодування заборгованості з виплати коштів за вказаними цивільно-правовими угодами забрав автомобіль УАЗ-3303, який ОСОБА_3 придбав у ОСОБА_2 та відкрито зберігав його у себе на подвір'ї, не приховуючи факту заволодіння транспортним засобом. 13 вересня 2018 року потерпілий ОСОБА_2, який є законним власником вказаного автомобіля УАЗ-3303,

звернувся до суду з письмовою заявою про відмову від обвинувачення ОСОБА_1 за ст. 356 КК, в якій просив закрити кримінальне провадження щодо останнього.

Потерпілий ОСОБА_2, порушуючи питання про скасування ухвали апеляційного суду і призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції, вказує на те, що апеляційний суд безпідставно вказав про закриття кримінального провадження щодо ОСОБИ_1 на реабілітуючих підставах, внаслідок чого прийняв помилкове рішення про повернення належного йому автомобіля ОСОБИ_1.

Колегія суддів Верховного Суду скасувала оскаржуване рішення апеляційного суду та призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, ухвалою місцевого суду про арешт майна задоволено клопотання слідчого та з метою збереження речових доказів накладено арешт на автомобіль, що належить на праві приватної власності ОСОБИ_2 та перебуває у фактичному володінні в ОСОБИ_3, і передано цей автомобіль на відповідальне зберігання фактичному володільцю – ОСОБИ_3, без права розпорядження, передачі та відчуження.

При цьому згідно з постановою про визнання речовими доказами та долучення речових доказів до матеріалів кримінального провадження зазначений автомобіль був визнаний речовим доказом у кримінальному провадженні.

Під час розгляду кримінального провадження судом першої інстанції потерпілий ОСОБА_2 подав до місцевого суду письмову заяву про відмову від обвинувачення у кримінальному провадженні за обвинуваченням ОСОБИ_1 у вчиненні злочину, передбаченого ст. 356 КК, в якій просив зазначене кримінальне провадження закрити, своє прохання він також підтвердив у судовому засіданні від 20 грудня 2018 року.

На підставі зазначених заяв місцевий суд прийняв рішення про закриття кримінального провадження щодо ОСОБИ_1.

Апеляційний суд, переглядаючи кримінальне провадження за апеляційною скаргою ОСОБИ_1 на ухвалу місцевого суду про закриття кримінального провадження, в якій скаржник зазначав, що не вчиняв злочину, передбаченого ст. 356 КК, та просив повернути йому автомобіль, за наявності спору про належність речового доказу усупереч вимогам КПК, передбаченим у ст. 100 цього Кодексу, вирішив питання, що регулюється ЦК, зокрема про встановлення фактичного володіння майном, що могло бути вирішено лише в порядку цивільного судочинства.

Таким чином, доводи касаційної скарги про неправильне вирішення апеляційним судом долі речового доказу – автомобіля, є слушними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 343/1480/17 (провадження № 51-3856км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640589>

Норми кримінального процесуального законодавства України не передбачають необхідності доведення факту перебування особи у стані алкогольного сп'яніння якимось певним видом доказів, а тому доводи засудженого про те, що факт перебування його у стані алкогольного сп'яніння повинен підтверджуватися виключно на підставі висновків відповідного експерта або іншими документами, які містяться у матеріалах кримінального провадження, не ґрунтуються на положеннях процесуального закону.

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 115 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років. На підставі ч. 5 ст. 72 КК (в редакції Закону від 26 листопада 2015 року № 838-VIII) ОСОБА_1 зараховано у строк покарання строк попереднього ув'язнення із 17 жовтня 2015 року по 19 квітня 2017 року з розрахунку 1 день попереднього ув'язнення за 2 дні позбавлення волі. Призначаючи покарання ОСОБА_1, місцевий суд урахував як обставину, що обтяжує покарання, вчинення ним злочину у стані алкогольного сп'яніння (п. 13 ч. 1 ст. 67 КК).

Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 без змін.

Обґрунтовуючи свій висновок про визнання обставиною, що обтяжує покарання, вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння, місцевий суд послався на показання потерпілої ОСОБА_6, яка, будучи попередженою про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань, чітко зазначила, що коли ОСОБА_1 відкрив двері квартири, то він був з явними ознаками алкогольного сп'яніння. Підстав сумніватись у правдивості й достовірності показань потерпілої у місцевого суду не було, з чим погоджується і Верховний Суд.

У касаційній скарзі засуджений ОСОБА_1 вважає безпідставним посилання судів на обставину, що обтяжує його покарання, – вчинення злочину у стані алкогольного сп'яніння, оскільки, на його думку, ця обставина не підтверджується матеріалами кримінального провадження, а тому він просить розглянути кримінальне провадження щодо нього й ухвалити законне рішення.

Колегія суддів Верховного Суду скаргу засудженого залишила без задоволення, посилаючись на ст. 84, п. 4 ч. 1 ст. 91, ст. 92, п. 5 ч. 1 ст. 368 КПК.

Верховний Суд наголошує, що норми кримінального процесуального законодавства не передбачають, необхідності доведення факту перебування особи у стані алкогольного сп'яніння якимось певним видом доказів. Зазначені обставини підлягають доказуванню і оцінці, виходячи з положень статей 84, 92, 94 КПК. Тому доводи засудженого про те, що факт перебування його у стані алкогольного сп'яніння повинен підтверджуватися виключно на підставі висновків відповідного експерта або іншими документами, які матеріали кримінального провадження не містять, не ґрунтуються на положеннях процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 643/20474/15-к (провадження № 51-8622км18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640674>

3.3. Відшкодування шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов

Обов'язок з відшкодування шкоди, завданої особою, відповідальність якої застраховано за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, виникає лише у тому випадку, коли у страховика відсутні підстави для здійснення страхового відшкодування чи розмір завданої шкоди перевищує ліміт відповідальності страховика, а в іншому ж випадку факт покладання такого обов'язку на страхувальника, який уклав відповідний договір страхування і сплачує страхові платежі, суперечить меті інституту страхування цивільно-правової відповідальності

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 286 КК до покарання у виді обмеження волі на строк 1 рік із позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. На підставі ст. 75 КК його звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 1 рік та покладено на нього обов'язки, передбачені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 76 КК.

Стягнуто з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 154 175 грн і 10 000 грн у рахунок відшкодування шкоди, завданої життю і здоров'ю та моральної шкоди відповідно. Стягнуто з ПрАТ «Європейський страховий союз» (далі – ПрАТ) на користь ОСОБА_2 страхове відшкодування шкоди життю і здоров'ю в розмірі 98 000 грн.

Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду без змін, а апеляційну скаргу захисника в інтересах обвинуваченого ОСОБА_1 – без задоволення.

У касаційній скарзі ОСОБА_1 просив скасувати судові рішення щодо нього та закрити кримінальне провадження, оскільки вважає своє засудження безпідставним, серед іншого, посилався на неправильне вирішення місцевим судом цивільного позову потерпілого, на користь якого було стягнуто 154 175 грн у рахунок відшкодування матеріальної шкоди із засудженого, а з ПрАТ – 98 000 грн, тоді як страхова сума виплати в полісі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за заподіяну життю і здоров'ю шкоду становить 200 000 грн, що обумовлює стягнення з нього як винуватця ДТП меншої суми відшкодування.

Колегія суддів Верховного Суду скасувала судові рішення в частині вирішення цивільного позову потерпілого і призначила в цій частині новий розгляд у суді першої інстанції в порядку цивільного судочинства.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що внаслідок вчинення ОСОБА_1 злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК, потерпілому ОСОБА_2 було заподіяно матеріальної шкоди. З метою відшкодування цієї шкоди потерпілий звернувся до ОСОБА_1 та ПрАТ із цивільним позовом у межах кримінального провадження.

Як установили суди першої та апеляційної інстанцій, на момент вчинення злочину відповідальність ОСОБА_1 було застраховано на підставі договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, укладеного між ним як власником транспортного засобу та ПрАТ.

Відповідно до правового висновку, викладеного у постанові Великої Палати Верховного Суду від 4 липня 2018 року у справі № 14-176цс18 (справа № 755/18006/15-ц), у випадках, коли деліктні відносини поєднуються з відносинами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, боржником у деліктному зобов'язанні в межах суми страхового відшкодування виступає страховик завдавача шкоди. Цей страховик хоч і не завдав шкоди, але є зобов'язаним суб'єктом перед потерпілим, якому він виплачує страхове відшкодування замість завдавача шкоди у передбаченому Законом України № 1961-IV порядку. Після такої виплати деліктне зобов'язання припиняється його належним виконанням страховиком завдавача шкоди замість останнього.

Згідно зі ст. 1194 ЦК, а також з урахуванням ст. 22 Закону України від 1 липня 2004 року № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», відшкодування шкоди особою, відповідальність якої застраховано за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, можливе за умови, якщо згідно з цим договором або Законом України № 1961-IV у страховика не виник обов'язок з виплати страхового відшкодування (зокрема, у випадках, передбачених у ст. 37) чи якщо розмір завданої шкоди перевищує ліміт відповідальності страховика. В останньому випадку обсяг відповідальності страхувальника обмежено різницею між фактичним розміром завданої шкоди та сумою страхового відшкодування.

Покладання обов'язку з відшкодування шкоди у межах страхового відшкодування на страхувальника, який уклав відповідний договір страхування і сплачує страхові платежі, суперечить меті інституту страхування цивільно-правової відповідальності

Указане залишилось без уваги суду апеляційної інстанції, який не виправив цих помилок місцевого суду та необґрунтовано погодився з визначеним районним судом порядком відшкодування потерпілому, заподіяної злочинном матеріальної шкоди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 489/2170/17 (провадження № 51-307км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87703489>

3.4. Закінчення досудового розслідування

Реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження мають місце у випадку, коли особа не вчинила протиправного діяння, передбаченого кримінальним законом, і, як результат, має право на реабілітацію. До реабілітуючих підстав належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінується, і тягнуть за собою зняття підозри, відновлення доброго імені, гідності та репутації. Якщо судом буде встановлено наявність у діях особи складу кримінального правопорушення, то підстави для її реабілітації відсутні

За вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 286 КК. Як було встановлено, ОСОБА_1, перебуваючи у хворобливому стані, викликаному гострим трансмуральним інфарктом передньої стінки правого шлуночка серця, який розпочався за декілька годин до ДТП, порушив правила дорожнього руху, у результаті чого водій ОСОБА_3 та пасажир ОСОБА_4 померли, пасажирів ОСОБА_6 та ОСОБА_5 отримали тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя у момент їх заподіяння. Також у результаті ДТП помер й ОСОБА_1.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду скасовано, а кримінальне провадження стосовно ОСОБА_1 за ч. 3 ст. 286 КК закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК.

Колегія суддів Верховного Суду касаційну скаргу законного представника ОСОБА_1, в якій він просив скасувати судові рішення та призначити новий розгляд у суді першої інстанції, залишила без задоволення, а ухвалу апеляційного суду, якою скасовано вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1, – без змін..

Обґрунтовуючи прийняте рішення, Верховний Суд відзначив, що суд першої інстанції з'ясував встановлені обставини та перевірів їх доказами, заслухавши показання потерпілого і свідків та дослідивши письмові докази у кримінальному провадженні, однак в порушення вимог кримінального процесуального закону не закриття кримінального провадження щодо ОСОБА_1 у зв'язку зі смертю, як того вимагає п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК. При цьому правильно послався на докази, надані стороною обвинувачення, які повною мірою вказують на те, що підстав для реабілітації померлої особи немає. Суд апеляційної інстанції під час перевірки доводів, зазначених в апеляційній скарзі законного представника, які є аналогічні доводам в її касаційній скарзі, зазначив, що стороною обвинувачення надані належні та допустимі докази, а тому відсутні підстави для реабілітації померлого.

Верховний Суд, досліджуючи доводи законного представника стосовно порушення норм кримінального процесуального закону під час досудового розслідування, а саме на безпідставне оголошення підозри ОСОБА_1, оскільки кримінальним процесуальним законом не передбачено вручення підозри особі, яка померла, зауважив таке. Коли йдеться про реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження, слід виходити з того, що особа не вчинила

протиправного діяння, передбаченого кримінальним законом, і, як результат, має право на реабілітацію. До реабілітуючих підстав належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінується, і тягнуть за собою зняття підозри, відновлення доброго імені, гідності та репутації.

Суд першої інстанції перевірів наявність у діях ОСОБА_1 складу кримінального правопорушення, врахував наслідки, щодо встановлених під час судового засідання фактичних обставин справи, встановив факт вчинення кримінального правопорушення саме ОСОБА_1, а тому був позбавлений можливості виправдати останнього, тобто встановив відсутність підстав для реабілітації останнього.

Однак в порушення норм чинного законодавства замість закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю особи суд першої інстанції помилково постановив вирок. Суд апеляційної інстанції правильно дійшов висновку про скасування такого вироку, закриття кримінального провадження, а у мотивувальній частині свого рішення зазначив про відсутність підстав для реабілітації особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 лютого 2020 року у справі № 599/593/18 (провадження № 51-5462км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87985464>

3.5. Судові рішення

Оскарження ухвали про внесення виправлень у судові рішення має здійснюватися в тому ж порядку, що й оскарження виправленого судового рішення, у тому числі з урахуванням інстанції суду, який прийняв таке рішення

Ухвалою місцевого суду призначено судовий розгляд стосовно ОСОБА_1 та застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою стосовно ОСОБА_1, строком на шістьдесят днів – до 23 червня 2019 року.

Ухвалою місцевого суду виправлено описку у вступній, описовій та резолютивній частинах ухвали цього суду за обвинуваченням ОСОБА_1 у вчиненні злочинів, передбачених ч. 3 ст. 229, ч. 4 ст. 357 КК, у написанні по батькові обвинуваченого.

Апеляційний суд ухвалою відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою захисника в інтересах ОСОБА_1 на ухвалу місцевого суду, якою виправлено описку у вступній та описовій частинах ухвали.

У своїй касаційній скарзі захисник просить скасувати ухвалу суду апеляційної інстанції і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. При цьому посилається на ту обставину, що згідно з ч. 3 ст. 379 КПК ухвала суду про внесення виправлень підлягає оскарженню.

Колегія суддів Верховного Суду скасувала ухвалу апеляційного суду і призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції, мотивуючи свою позицію наступним.

Ухвалою місцевого суду виправлено описки у вступній та описовій частинах ухвали цього суду, яка стосується відмови у скасуванні арешту майна, накладеного ухвалою слідчого судді.

Виходячи з логічного, телеологічного та системного тлумачення положень ч. 3 ст. 379 КПК ухвала про внесення виправлень у судове рішення чи відмову у внесенні виправлень має особливу правову природу, обумовлену її похідним характером, оскільки вона не вирішує будь-яких питань по суті, окрім як щодо виправлення допущених у судовому рішенні відповідного суду описок і очевидних арифметичних помилок або відмови у внесенні таких виправлень. Зміст ухвали про внесення виправлень у судове рішення завжди підпорядкований змісту судового рішення, до якого вносяться зміни, а тому оцінка правомірності постановлення такої ухвали з точки зору її змісту у випадку її оскарження в апеляційному чи касаційному порядку має здійснюватись одночасно з оцінкою змісту виправленого судового рішення.

Отже, оскарження ухвали про внесення виправлень у судове рішення має здійснюватись в тому ж порядку, що і виправлене судове рішення, у тому числі з урахуванням інстанції суду, який прийняв таке рішення. Дотримання відповідного порядку оскарження може бути поєднано з наявністю відповідних обмежень права на оскарження тих чи інших судових рішень, крім випадків, коли суд, постановляючи ухвалу про внесення виправлень у судове рішення, вийшов за межі наданих йому законом повноважень.

Оскільки ухвала місцевого суду про виправлення описки у вступній та описовій частинах ухвали цього суду, яка стосується скасування арешту майна, накладеного ухвалою слідчого судді, оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, то так само не підлягає окремому апеляційному оскарженню й ухвала суду про виправлення описки в зазначеному судовому рішенні.

Водночас захисником було оскаржено в апеляційному порядку дві ухвали місцевого суду. Так, однією з них виправлено описку у вступній, описовій та резолютивній частинах ухвали місцевого суду, яка стосується призначення кримінального провадження до судового розгляду та застосування до ОСОБА_1 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Оскільки ухвала місцевого суду в частині застосування до ОСОБА_1 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підлягає апеляційному оскарженню (постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 23 січня 2020 року, справа № 505/2898/19), то так само й ухвала міськрайонного суду про виправлення описки до неї також підлягає оскарженню.

За таких обставин апеляційний суд, відмовляючи у відкритті провадження за апеляційною скаргою, допустив істотні порушення вимог кримінального процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 лютого 2020 року у справі № 362/2179/17 (провадження № 51-3635км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87517468>

3.6. Провадження в суді апеляційної інстанції

Неналежне повідомлення цивільному відповідачу про час, дату та місце проведення судового засідання слід визнавати поважною причиною для поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, оскільки ця обставина об'єктивно ускладнює можливість своєчасного звернення до суду у визначений законом строк та позбавляє цивільного відповідача передбаченого законом права на апеляційне оскарження судового рішення.

Вироком місцевого суду від 15 квітня 2019 року ОСОБА_2 засуджено за ч. 2 ст. 286 КК та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керування транспортними засобами на строк 3 роки. Позовні вимоги ОСОБА_3, ОСОБА_4 до ПАТ «Страхова група «ТАС», ФОП ОСОБА_1, третя особа ОСОБА_2 задоволено частково. Зокрема, стягнуто з ФОП ОСОБА_1 на користь потерпілого ОСОБА_3 25 744,53 грн матеріальної шкоди, 250 000 грн моральної шкоди; на користь потерпілого ОСОБА_4 250 000 грн моральної шкоди та 76090,38 грн як відшкодування шкоди, завданої у зв'язку зі смертю годувальника.

Апеляційний суд ухвалою від 29 липня 2019 року відмовив в задоволенні клопотання представника цивільного відповідача ОСОБА_1 про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку місцевого суду щодо ОСОБА_2, а апеляційну скаргу - повернуто.

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача ОСОБИ_1 просив скасувати ухвалу апеляційного суду щодо ОСОБИ_2 і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Вказує на те, що про дату проголошення вироку цивільний відповідач не повідомлявся, а копія судового рішення йому у визначеному процесуальним законом порядку не направлялась. Тому, отримавши 13 червня 2019 року копію вироку суду щодо ОСОБИ_2, представник цивільного відповідача намагався реалізувати право на апеляційне оскарження, однак апеляційний суд безпідставно відмовив у поновленні строку на апеляційне оскарження та повернув апеляційну скаргу.

Колегія суддів Верховного Суду ухвалу апеляційного суду скасувала і призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Згідно з приписами п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК апеляційна скарга на вирок суду може бути подана протягом тридцяти днів з дня його проголошення. Для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення (ч. 3 ст. 395 КПК).

Як убачається з матеріалів справи, вирок суду першої інстанції щодо ОСОБИ_2 було проголошено 15 квітня 2019 року, а апеляційну скаргу представник

цивільного відповідача подав 26 червня 2019 року, тобто з пропуском строку на апеляційне оскарження.

Разом із тим, відповідно до ч. 1 ст. 117 КПК пропущений із поважних причин строк має бути поновлено ухвалою суду за клопотанням заінтересованої особи.

Однак зазначені представником цивільного відповідача обставини апеляційний суд визнав неповажними та недостатніми для поновлення пропущеного строку. Відповідне рішення апеляційний суд мотивував тим, що цивільний відповідач та його представник знали про існування кримінального провадження щодо ОСОБИ_2, брали участь у попередніх судових засіданнях, а тому мали об'єктивну можливість дізнатися про результат судового розгляду, в тому числі через ЄДРСР, та своєчасно оскаржити вирок.

Як убачається з матеріалів справи, судовий розгляд кримінального провадження щодо ОСОБИ_2 в суді першої інстанції тривав близько півтора року і закінчився 15 квітня 2019 року постановленням обвинувального вироку.

Останнє судове засідання за участю цивільного відповідача та його представника відбулось 21 червня 2018 року, після цього участі в судових засіданнях, у тому числі й під час проголошення майже через рік – 15 квітня 2019 року вироку, цивільний відповідач та його представник не брали. При цьому в матеріалах кримінального провадження відсутня інформація про повідомлення зазначених учасників про дату, час та місце судових засідань, а також про направлення їм копії вироку суду.

На думку колегії суддів, обставини, на які представник цивільного відповідача послався у своєму клопотанні, які не спростовані матеріалами кримінального провадження, об'єктивно ускладнили можливість останнього своєчасно звернутися з апеляційною скаргою на вирок місцевого суду щодо ОСОБИ_2, а отже можуть бути підставою для поновлення пропущеного строку.

Проте апеляційний суд зазначені доводи відхилив, чим фактично позбавив цивільного відповідача передбаченого законом права на апеляційне оскарження судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 175/1229/17 (провадження № 51-4197км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640538>

3.7. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, має право на розгляд кримінального провадження щодо нього в суді першої інстанції судом присяжних, проте таке право не виникає на стадії перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами

За вироком апеляційного суду ОСОБА_1 засуджено за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 7, ч. 2 ст. 115, ст. 70 КК до покарання у виді довічного позбавлення волі.

Засуджений ОСОБА_1 звернувся до місцевого суду із заявою про перегляд вироку апеляційного суду щодо нього за нововиявленими обставинами.

Ухвалою місцевого суду заяву ОСОБА_1 про перегляд за нововиявленими обставинами вироку апеляційного суду залишено без задоволення. У цій ухвалі суд констатував, що всі обставини, на які посилається ОСОБА_1 у заяві про перегляд за нововиявленими обставинами вироку апеляційного суду, не можуть вважатись такими, оскільки вони були предметом розгляду й оцінки суду при постановленні цього вироку.

Не погоджуючись із ухвалою суду першої інстанції, засуджений ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а ухвалу місцевого суду – без змін.

У касаційній скарзі засуджений просив скасувати зазначені судові рішення і призначити новий розгляд у суді першої інстанції. Серед іншого, зазначав, що у суді першої інстанції розгляд поданої ним заяви було здійснено судом у складі трьох суддів, а не судом присяжних, і це, на його думку, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Частково задовольнивши скаргу засудженого, колегія суддів Верховного Суду скасувала рішення районного суду та апеляційного суду з призначенням нового розгляду у суді першої інстанції.

Так, згідно з висновком щодо застосування норм права, який міститься у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 4 листопада 2019 року (справа № 496/4533/17), за змістом ч. 3 ст. 31, ч. 2 ст. 383, ст. 384 КПК обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, має право на розгляд кримінального провадження щодо нього в суді першої інстанції судом присяжних, проте таке право не виникає на стадії перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

За таких обставин, провівши судовий розгляд без участі присяжних, місцевий суд не порушив вимог кримінального процесуального закону, оскільки процедура перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами не передбачає права засудженого (виправданого) на суд присяжних.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі № 644/2937/16-к (провадження № 51- 8812 км18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87640670>

РОЗДІЛ 4.

Кримінальні провадження, передані на розгляд палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду або Великої Палати Верховного суду

На розгляд об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду передано кримінальне провадження щодо права «іншої особи» на апеляційне оскарження вироку з мотивів преюдиційності обставин, установлених вироком суду на підставі угоди про визнання винуватості або про примирення при розгляді кримінального провадження щодо іншої особи

Вироком суду ОСОБА_3 визнано винуватим і засуджено за незаконне придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту та збут сильнодіючих лікарських засобів в особливо великих розмірах, вчинене без спеціального на те дозволу, повторно, організованою групою.

За вироком районного суду від 24 червня 2019 року в підготовчому судовому засіданні затверджено угоду про визнання винуватості, укладену 25 квітня 2019 року, в межах кримінального провадження між прокурором та обвинуваченим ОСОБА_3.

Вважаючи, що цей вирок створює преюдицію, якою всупереч презумпції невинуватості було встановлено факт створення ОСОБА_1 організованої групи та участі у ній ОСОБА_2, захисник в інтересах останніх двох подав на вказане судове рішення апеляційну скаргу, яку суддя-доповідач апеляційного суду ухвалою від 03 вересня 2019 року повернув на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК як таку, що подана особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу

У касаційній скарзі захисник порушує питання про скасування ухвали апеляційного суду та призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції. Зазначає, що викладення фактичних обставин кримінального правопорушення, які містяться в обвинувальному акті щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2 та у вироку місцевого суду на підставі угоди щодо ОСОБА_3, є ідентичними; в них вказується на висновок Центру судових і спеціальних експертиз Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України від 23 травня 2012 року № 148/5; у вироку місцевого суду щодо ОСОБА_3 зазначені адреси проживання Особи_1 та Особи_2, а також номер автомобіля, який належить на праві власності дружині ОСОБИ_1. Тобто, на думку захисника, у вироку на підставі угоди щодо ОСОБА_3 недвозначно стверджується про співучасть ОСОБА_3 з ОСОБА_1 та ОСОБА_2, а отже, в такий спосіб створює преюдицію та всупереч презумпції невинуватості фактично встановлює винуватість останніх двох у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 321 КК. Вважає, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 хоча і не були визнані учасниками цього провадження, однак вправі захищати свої права, свободи та інтереси шляхом

апеляційного оскарження вироку. З огляду на це захисник вважає, що апеляційний суд, повернувши апеляційну скаргу, обмежив його право на доступ до правосуддя, закріплене у ч. 1 ст. 55, п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ст. 7, ч. 6 ст. 9, ст. 24 КПК, а також не врахував правових висновків Верховного Суду України від 03 березня 2016 року (у справі № 5-347к15) та позиції Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо застосування норми права у подібних правовідносинах.

Колегія суддів дійшла висновку, що кримінальне провадження щодо ОСОБА_3 необхідно передати на розгляд об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду через необхідність відступу від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду, з огляду на нижченаведене.

Так, у поданій касаційній скарзі на ухвалу судді-доповідача апеляційного суду, серед інших доводів, захисник стверджує про істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, яке полягало в обмеженні права на доступ до правосуддя при оскарженні вироку суду щодо ОСОБА_3, ухваленого на підставі угоди про визнання ним винуватості, особами, прав, свобод та інтересів яких стосується вказане судове рішення. Обґрунтовуючи зазначені доводи, захисник наводить у скарзі посилання на постанову ВСУ від 03 березня 2016 року у справі № 347к15 та практику ККС ВС у подібних правовідносинах, зокрема на постанову колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 липня 2018 року у справі № 645/5699/16-к.

Цією постановою касаційний суд за аналогічних обставин скасував ухвалу судді-доповідача апеляційного суду і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Як зазначено в постанові, з тексту вироку районного суду від 01 грудня 2016 року, укладеного на підставі угоди про визнання винуватості з ОСОБА_3 слідує, що особи, матеріали щодо яких виділено в окреме провадження, діяли в складі організованої злочинної групи, про діяльність якої ОСОБА_3 не був обізнаний, але дав згоду на спільну участь з цими особами на вчинення цих правопорушень. Крім того, ВС зазначив, що зіставлення прізвищ та ініціалів осіб, зазначених у вироку районного суду, з обвинувальним актом по кримінальному провадженню від 16 травня 2015 року дає можливість їх ідентифікувати, оскільки зі змісту останнього випливає, що ОСОБА_3 був залучений до діяльності організованої злочинної групи, до якої нібито входили ОСОБА_2, ОСОБА_6, ОСОБА_7 та ОСОБА_8, тобто констатація у вироку районного суду від 01 грудня 2016 року, яким затверджено угоду про визнання винуватості з обвинуваченим ОСОБА_3, причетності ОСОБА_2 до вчинення злочину грубо порушує передбачені ст. 7 КПК загальні засади кримінального провадження, зокрема засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, верховенства права й законності, а також входить у колізію з нормами КПК щодо вільної оцінки доказів.

Однак колегія суддів, що розглядає касаційну скаргу захисника в інтересах ОСОБА_1 і ОСОБА_2 на ухвалу Харківського апеляційного суду від 03 вересня

2019 року, вважає за необхідне відійти від вказаного висновку, викладеного в постанові колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 18 лютого 2020 року у справі № 639/2837/19 (провадження № 51-5394км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87826991>

Огляд судової практики об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 50 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua